KARİYER PLANLAMA DERSİ AÇIKLAYICI DERS NOTLARI

1. BÖLÜM: ÜNİVERSİTELERDEKİ KARİYER OFİSLERİ VE KARİYER PLANLAMADAKİ ROLÜ

Kariyer planlaması mezuniyet sonrasında başlayan veya iş arama sürecine girildiğinde ele alınan tecrit edilmiş bir eylem değildir. Üniversiteye adım atıldığı ilk andan itibaren öğrencinin potansiyelini, becerilerini ve ilgilerini keşfederek geleceğine ilişkin stratejik kararlar alması gerekir. Üniversitelerin Kariyer Merkezleri / Kariyer Ofisleri, öğrencilerin bu uzun soluklu yolculuklarında kendilerine rehberlik eden ana kurumsal yapılardır.

Üniversite Kariyer Merkezi Ekosistemi:

- **Bireysel Danışmanlık:** Özgeçmiş (CV) / Niyet Mektubu, Mülakat Simülasyonu
- **İstihdam Edilebilirlik:** Teknik & İnce Becerilerin (Soft Skills) Gelişimi, Sertifika & Eğitimler
- **Sektör-Öğrenci Bağlantısı:** Kariyer Fuarı & B2B (işletmeden işletmeye) Etkinlikleri, Firma Sunumları
- **Gelişim Odaklı Ağ:** Mentörlük, Staj & İlan Portalı, Mezun İzleme

1.1. Kariyer Ofislerinin Temel Amaçları ve Görevleri

- Öğrencilerin ilgi, yetenek, değer ve kişilik özelliklerini bilimsel ölçeklerle tanımalarına yardımcı olmak.
- İş dünyasının güncel ihtiyaçlarına karşılık gelen teknik ve ince becerileri kazandıracak atölye, seminer ve eğitimler düzenlemek.
- İnsan kaynakları temsilcileri, sektör liderleri ve mezunlarla öğrencileri kariyer fuarları ve firma sunumlarında buluşturmak.
- Özgeçmiş (CV) hazırlama, LinkedIn profil optimizasyonu ve mülakat simülasyonları süreçlerinde kişiye özel mentörlük sağlamak.

1.2. İktisat ve İktisadi/İdari Bilimler Öğrencilerine Özel Ayrıntılandırılmış Rol

İktisat ve İdari Bilimler öğrencileri mezun olduklarında doğrudan ve yalnızca tek bir unvan taşımak zorunda değildir. Kariyer yelpazeleri şu alanları kapsar:

- **Kamu Sektörü:** Hazine ve Maliye Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Merkez Bankası (TCMB), TÜİK, Sayıştay, düzenleyici kurullar (BDDK, SPK).
- **Özel Sektör ve Finans:** Bankacılık, bağımsız denetim, kurumsal finansman, risk analizi, bütçe ve raporlama, dış ticaret, pazarlama ve insan kaynakları.
- **Girişimcilik, STK ve Akademi:** Sosyal kalkınma projeleri, fintech (finansal teknoloji) girişimleri, uluslararası kuruluşlar (BM, Dünya Bankası) ve lisansüstü akademik çalışmalar.

Gelişim Sorusu: İktisat öğrencisinin Kariyer Merkezi kapısını çalmadan önce kendine sorması gereken ilk soru *"Hangi işi bulabilirim?"* değil; *"Hangi sektör ve rol bileşiminde kendi niteliklerimle değer yaratıp başarılı olabilirim?"* sorusudur.

2. BÖLÜM: ZEKÂ, ZEKÂ YAKLAŞIMLARI VE KİŞİLİK MODELLEMELERİ

Zekâ; düşünme, analiz etme, somut ve soyut nesneler arasındaki ilişkileri kavrayabilme, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tümüdür. Doğumla gelen genetik potansiyel; deneyim, öğrenme ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle sürekli gelişir.

2.1. Zekâ Kuramlarının Karşılaştırılması

Zekâ Kuramları Özeti:

- **Spearman - Genel Zekâ** Zekâ tek tiptir, her alandaki başarıyı etkiler.
- **Thurstone - 7 Temel Yetenek:** Uzamsal, sayısal, akıl yürütme, algılama hızı, sözel anlama, kelime akıcılığı ve bellek yapılarıdır.
- **Gardner - Çoklu Zekâ (8 Alan):** Geliştirilebilir 8 bağımsız zekâ boyutu mevcuttur.

Kuramcı	Kuram Yapısı	Temel Yaklaşım ve Kariyer Yansıması
Charles Spearman	Tek Tip Zekâ Faktörü)	Zekâ genel bir yetenektir; bir alanda yüksek performans gösteren kişi genelde diğer alanlarda da başarılı olur.
Louis Leon Thurstone	7 Temel Zihinsel Yetenek	Zekâ 7 ayrı bileşenden oluşur: Uzamsal yetenek, sayısal yetenek, akıl yürütme, algılama hızı, sözel anlama, kelime akıcılığı, bellek.
Howard Gardner	Çoklu Zekâ Kuramı	Zekâ tek boyutlu değildir; 8 farklı alandan oluşur ve doğru çevre/eğitim ile her bir boyut geliştirilebilir.

Thurstone'un Temel Zihinsel Yetenekler Kuramı ile Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı, bireylerin farklı alanlardaki güçlü yönlerini tanımak ve bunları uygun mesleklerle ilişkilendirmek bakımından kariyer planlamasına önemli katkılar sağlayabilir.

Ancak iki kuramın aynı şeyi ölçmediğini belirtmek gerekir. Thurstone daha çok zihinsel yetenekleri, Gardner ise zekânın farklı alanlarını ele alır. Aşağıdaki tablolar, bu kuramsal ayrımdan hareketle hazırlanmış eğitim ve kariyer planlamasına yönelik örnek eşleştirmelerdir; meslek seçimini tek başına belirleyen kesin ölçütler değildir.

2. 1. Thurstone'un yedi temel zihinsel yeteneği ve meslekler

Temel zihinsel yetenek	Açıklama	İlişkilendirilebilecek meslekler
1. Uzamsal yetenek	Nesneleri zihinde canlandırma, şekilleri ve mekânsal ilişkileri kavrama	Mimar, inşaat mühendisi, endüstriyel tasarımcı, harita mühendisi, pilot

2. Sayısal yetenek	Sayılarla işlem yapma, nicel ilişkileri anlama ve sayısal problemleri çözme	İktisatçı, ekonomist, matematikçi, istatistikçi, mali analist, aktüer
3. Akıl yürütme	Bilgiler arasında ilişkiler kurma, mantıksal çıkarım yapma ve sorun çözme	Araştırmacı, hukukçu, mühendis, akademisyen, strateji uzmanı
4. Algılama hızı	Görsel ayrıntıları, sembolleri ve farklılıkları hızlı ve doğru biçimde fark etme	Veri kontrol uzmanı, muhasebeci, kalite kontrol uzmanı, editör, bazı laboratuvar ve teknik meslekler
5. Sözel anlama	Okunan veya dinlenen ifadeleri anlama, yorumlama ve anlam ilişkilerini kavrama	Öğretmen, akademisyen, hukukçu, gazeteci, editör, danışman
6. Kelime akıcılığı	Kısa sürede kelime üretme ve sözel ifadeleri akıcı biçimde oluşturma	Yazar, reklam metin yazarı, gazeteci, sunucu, iletişim uzmanı, senarist
7. Bellek	Bilgileri öğrenme, hatırlama ve gerektiğinde yeniden kullanma	Öğretmen, dil uzmanı, tarihçi, sağlık çalışanı, arşivci, araştırmacı

2.2. Gardner'ın çoklu zekâ alanları ve meslekler

Gardner'ın yaygın biçimde kullanılan sekizli sınıflandırması esas alınmıştır.

Zekâ alanı	Belirgin özellikler	İlişkilendirilebilecek meslekler
1. Dilsel zekâ	Okuma, yazma, anlatma ve dili etkili kullanma	Yazar, öğretmen, hukukçu, gazeteci, akademisyen
2. Mantıksal-matematiksel zekâ	Mantıksal düşünme, sayısal ilişkileri kavrama, analiz yapma	Ekonomist, matematikçi, mühendis, veri analisti, yazılım geliştirici
3. Görsel-uzamsal zekâ	Görsel düşünme, şekilleri zihinde canlandırma, mekânı algılama	Mimar, tasarımcı, harita mühendisi, fotoğrafçı, animatör
4. Bedensel-kinestetik zekâ	Bedeni ve el becerilerini koordineli kullanma	Cerrah, fizyoterapist, sporcu, dansçı, zanaatkâr
5. Müziksel zekâ	Ritim, melodi, ses ve müzikal örüntülere duyarlılık	Müzisyen, besteci, müzik öğretmeni, ses tasarımcısı
6. Kişilerarası zekâ	Başkalarının duygularını, ihtiyaçlarını ve davranışlarını anlama	Öğretmen, yönetici, insan kaynakları uzmanı, psikolojik danışman, satış ve müzakere uzmanı
7. İçsel zekâ	Kişinin kendini, duygularını, değerlerini ve amaçlarını tanıması	Araştırmacı, yazar, girişimci, danışman, bağımsız çalışan uzmanlar

8. Doğacı zekâ	Doğayı, canlıları ve çevresel örüntüleri gözlemleme ve sınıflandırma	Biyolog, ziraat mühendisi, veteriner, çevre uzmanı, ekolog

2.3. İki kuramın birlikte değerlendirilmesi

Aynı meslek, farklı zihinsel yeteneklerin ve zekâ alanlarının birlikte kullanılmasını gerektirebilir. Örneğin:

Meslek	Thurstone açısından öne çıkan yetenekler	Gardner açısından öne çıkan zekâ alanları
İktisatçı / Ekonomist	Sayısal yetenek, akıl yürütme, sözel anlama	Mantıksal-matematiksel, dilsel, kişilerarası
Akademisyen	Akıl yürütme, sözel anlama, bellek	Dilsel, mantıksal-matematiksel, içsel
Mimar	Uzamsal yetenek, akıl yürütme	Görsel-uzamsal, mantıksal-matematiksel
Öğretmen	Sözel anlama, bellek, kelime akıcılığı	Dilsel, kişilerarası, içsel
Girişimci	Akıl yürütme, sayısal yetenek, sözel anlama	Kişilerarası, mantıksal-matematiksel, içsel
Veri analisti	Sayısal yetenek, akıl yürütme, algılama hızı	Mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal
Hukukçu	Sözel anlama, akıl yürütme, kelime akıcılığı	Dilsel, mantıksal-matematiksel, kişilerarası
İnsan kaynakları uzmanı	Sözel anlama, akıl yürütme	Kişilerarası, dilsel, içsel
Tasarımcı	Uzamsal yetenek, algılama hızı	Görsel-uzamsal, bedensel-kinestetik
Çevre uzmanı	Akıl yürütme, sayısal yetenek	Doğacı, mantıksal-matematiksel

2.4. Kariyer planlamasında nasıl kullanılmalı?

Bu iki kuramı öğrencilerin kariyer planlamasında kullanırken şu yaklaşımı öneririm:

- Birinci aşama — Kendini tanıma: Öğrencinin hangi zihinsel görevlerde daha başarılı olduğunu ve hangi etkinliklerden hoşlandığını belirlemek.
- İkinci aşama — Meslekleri keşfetme: Güçlü yönlerle ilişkili meslekleri incelemek; eğitim, çalışma koşulları ve iş piyasası gerekliliklerini değerlendirmek.
- Üçüncü aşama — Yetkinlik geliştirme: Eksik görülen alanları eğitim, uygulama, staj ve deneyim yoluyla geliştirmek.
- Dördüncü aşama — Gerçekçi kariyer kararı: İlgi alanlarını, kişilik özelliklerini, değerleri, bilgi ve becerileri, iş olanaklarını birlikte değerlendirmek.

Önemli sonuç: Bir öğrencinin sayısal yeteneğinin güçlü olması onun mutlaka ekonomist olması gerektiği; müziksel zekâsının öne çıkması da yalnızca müzik alanında başarılı olabileceği anlamına gelmez. Meslek başarısı, tek bir yetenekten ziyade yeteneklerin, ilginin, motivasyonun, eğitimin, deneyimin ve fırsatların birleşimine bağlıdır.

Ayrıca Gardner'ın çoklu zekâ yaklaşımı eğitimde etkili bir çerçeve olarak kullanılsa da zekâ alanlarının bağımsızlığı ve ölçülebilirliği konusunda bilimsel tartışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle kuram, kesin bir meslek testi olarak değil, öğrencinin kendisini ve kariyer seçeneklerini keşfetmesini sağlayan bir rehber olarak kullanılmalıdır.

3. BÖLÜM: KİŞİLİK MİMARİSİ VE BÜYÜK BEŞLİ MODELİ

Kişilik; bireyin davranışlarında süreklilik gösteren, kendisine özgü, kalıcı tutum, karakter ve davranış kalıplarıdır. Çocukluk ve gençlikte şekillenir, yaş ilerledikçe değişim hızı yavaşlar.

3.1. Tip A ve Tip B Kişilik Yapıları

- Tip A Kişilik: Rekabetçi, hırslı, tez canlı, sabırsız, sonuç odaklı ve zaman baskısını yoğun hisseden yapı.
- Tip B Kişilik: Rahat, sakin, rekabetçi olmayan, dayanışmaya önem veren ve süreç odaklı yapı.

3.1.1. Tip A kişilik özelliklerine uygun olabilecek meslekler

Meslek grubu	Meslek örnekleri	Uygun olabilecek özellik
Yönetim ve liderlik	Şirket yöneticisi, işletme müdürü, proje yöneticisi	Hedef odaklılık, karar alma ve sonuç elde etme isteği
Finans ve yatırım	Yatırım analisti, portföy yöneticisi, finans uzmanı	Hızlı karar alma, rekabet ve performans odaklılık
Satış ve pazarlama	Satış yöneticisi, iş geliştirme uzmanı, pazarlama yöneticisi	Rekabet, ikna kabiliyeti ve hedefleri gerçekleştirme
Girişimcilik	Girişimci, şirket kurucusu, e-ticaret işletmecisi	Hırs, inisiyatif alma ve büyüme isteği
Hukuk	Dava avukatı, şirket avukatı	Mücadele, savunma ve sonuç odaklı çalışma
Danışmanlık	Yönetim danışmanı, strateji danışmanı	Yoğun çalışma temposu, analitik düşünme ve problem çözme
Medya ve iletişim	Haber muhabiri, televizyon sunucusu, kriz iletişimi uzmanı	Hızlı hareket etme ve zaman baskısıyla çalışma
Operasyon ve lojistik	Operasyon yöneticisi, tedarik zinciri yöneticisi	Zaman yönetimi, hedef takibi ve hızlı sorun çözme

3.1.2. Tip B kişilik özelliklerine uygun olabilecek meslekler

Meslek grubu	Meslek örnekleri	Uygun olabilecek özellik

Eğitim	Öğretmen, akademisyen, eğitim uzmanı	Sabır, öğrenmeyi destekleme ve gelişime odaklanma
Araştırma ve bilim	Araştırmacı, bilim insanı, sosyal bilimler uzmanı	Derinlemesine düşünme, dikkat ve sistematik çalışma
İnsan ve toplum hizmetleri	Sosyal hizmet uzmanı, psikolojik danışman	Empati, dinleme ve dayanışma
İnsan kaynakları	İnsan kaynakları uzmanı, çalışan gelişimi uzmanı	İş birliği, iletişim ve çalışanların gelişimine katkı
Sağlık hizmetleri	Fizyoterapist, diyetisyen, hasta danışmanı	Sabır, dikkat ve insan odaklı yaklaşım
Yaratıcı meslekler	Yazar, editör, grafik tasarımcı	Bireysel çalışma, yaratıcılık ve üretim sürecine odaklanma
Kamu ve sosyal politika	Sosyal politika uzmanı, kamu uzmanı, yerel yönetim uzmanı	Toplumsal yarar, planlı çalışma ve uzlaşma
Çevre ve sürdürülebilirlik	Çevre uzmanı, sürdürülebilirlik danışmanı	Uzun vadeli düşünme ve ortak yararı gözetme
Kütüphanecilik ve arşivcilik	Kütüphaneci, arşiv uzmanı, dokümantasyon uzmanı	Düzen, dikkat ve sabırlı çalışma

3.1.3. İki kişilik tipinin karşılaştırılması

Özellik	Tip A	Tip B
Çalışma temposu	Hızlı ve yoğun	Daha sakin ve dengeli
Motivasyon	Başarı, hedef ve rekabet	Süreç, iş birliği ve iş doyumu
Karar alma	Hızlı karar verme eğilimi	Daha sakin değerlendirme eğilimi
İş ortamı tercihi	Performans ve zaman baskısının yüksek olduğu ortamlar	İş birliğinin ve dengeli temponun öne çıktığı ortamlar
Olası güçlü yön	Hedefleri takip etme ve harekete geçme	Sabır, uyum ve sürdürülebilir çalışma
Dikkat edilmesi gereken nokta	Aşırı stres ve sabırsızlık	Rekabetçi ortamlarda hedef belirleme ve inisiyatif alma ihtiyacı

- *Kariyer planlaması açısından temel çıkarım*: Bir mesleği seçerken yalnızca kişilik tipine bakmak yerine öğrencinin ilgi alanları, zihinsel yetenekleri, değerleri, bilgi ve becerileri ile mesleğin gerçek çalışma koşulları birlikte değerlendirilmelidir. Örneğin Tip B özellikleri taşıyan bir öğrenci başarılı bir yönetici, Tip A özellikleri taşıyan bir öğrenci ise başarılı bir akademisyen olabilir.
- Ayrıca Tip A ve Tip B, kişiliği açıklamak için kullanılan genel eğilim kategorileridir; bireyleri kesin sınırlarla ayıran veya tek başına meslek başarısını öngören bilimsel sınıflandırmalar olarak değerlendirilmemelidir.

3.2. Büyük Beşli Kişilik Modeli (Big Five)

- 1. Deneyime Açıklık: Yeniliğe, öğrenmeye ve yaratıcılığa yatkınlık (Düşük olanlar rutin ve yapılandırılmış görevleri tercih eder).
- 2. Duygusal Denge (Nörotizm): Stresli durumlarda sakin kalabilme ve kriz yönetimi kapasitesi.
- 3. Uyumluluk: Güvenilirlik, iş birliğine yatkınlık ve empati kurabilme yetisi.
- 4. Dışa Dönüklük: Sosyallik, yüksek enerji ve insan odaklı ortamlarda rahat hareket edebilme.
- 5. Sorumluluk: Disiplinli, özverili, organize ve hedef odaklı hareket etme kapasitesi.

Büyük Beşli Kişilik Modeli (Big Five), bireylerin kişilik özelliklerini beş temel boyut üzerinden değerlendiren ve kariyer planlamasında yararlanılabilecek önemli yaklaşımlardan biridir. Her bir boyut, bireyin belirli çalışma ortamlarına ve mesleki görevlere yatkınlığı hakkında fikir verebilir.

Burada önemli bir ayrım vardır: Kişilik boyutları, meslekleri kesin biçimde belirlemez; bazı mesleklerin gerektirdiği çalışma koşullarıyla bireyin özellikleri arasındaki uyumu değerlendirmeye yardımcı olur.

3.2.1. Büyük Beşli Kişilik Modeline göre meslek eşleştirmeleri

a. Deneyime açıklık (Openness to Experience)

Yeniliğe, öğrenmeye, farklı fikirlere, yaratıcılığa ve soyut düşünmeye açıklığı ifade eder.

Özellik düzeyi	Uygun olabilecek meslekler	Mesleklerin gerektirdiği özellikler
Yüksek	Bilim insanı, akademisyen, araştırmacı, yazar, tasarımcı, reklamcı, girişimci, strateji danışmanı	Yaratıcılık, yenilik üretme, farklı bakış açıları geliştirme
Orta	Öğretmen, ekonomist, pazarlama uzmanı, iş analisti, proje uzmanı	Yenilik ile uygulama ve düzen arasında denge kurma
Düşük	Muhasebe ve bordro uzmanı, veri giriş uzmanı, arşiv görevlisi, standart operasyon uzmanı	Belirli kurallar, açık prosedürler ve rutin görevlerle çalışma

b. Duygusal denge (Emotional Stability)

Stres, belirsizlik, baskı ve olumsuzluklar karşısında duyguları düzenleyebilme ve sakin kalabilme eğilimini ifade eder. Büyük Beşli modelinde bunun karşıt kutbu nörotizmdir.

Özellik düzeyi	Uygun olabilecek meslekler	Mesleklerin gerektirdiği özellikler
Yüksek duygusal denge	Acil durum yöneticisi, cerrah, kriz yöneticisi, pilot, yönetici, müzakere uzmanı	Baskı altında sakinlik, duygusal kontrol ve karar verebilme

Orta	Öğretmen, ekonomist, mühendis, insan kaynakları uzmanı, proje yöneticisi	Olağan stresle başa çıkma ve değişen koşullara uyum
Düşük duygusal denge	Daha öngörülebilir çalışma koşullarına sahip araştırma, dokümantasyon, arşiv ve teknik uzmanlık görevleri	Stres kaynaklarını yönetebileceği, iş yükü ve belirsizliği daha kontrollü ortamlar

Not: Düşük duygusal denge, kişinin belirli mesleklerde başarılı olamayacağı anlamına gelmez. Stres yönetimi becerileri geliştirilebilir; mesleğin gerçek koşulları ve kişinin tercihleri de dikkate alınmalıdır.

c. Uyumluluk (Agreeableness)

Empati, iş birliği, güven, yardımseverlik ve başkalarıyla olumlu ilişkiler kurma eğilimini ifade eder.

Özellik düzeyi	Uygun olabilecek meslekler	Mesleklerin gerektirdiği özellikler
Yüksek	Psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, hemşire, arabulucu, insan kaynakları uzmanı	Empati, iş birliği, yardım etme ve kişiler arası ilişkileri geliştirme
Orta	Proje yöneticisi, ekonomist, hukukçu, yönetici, iş analisti	İş birliği ile gerektiğinde eleştirel değerlendirme ve karar verme arasında denge
Düşük	Denetçi, araştırmacı, veri analisti, müzakereci, strateji uzmanı	Bağımsız değerlendirme, eleştirel yaklaşım ve gerektiğinde görüş ayrılıklarını savunma

Not: Düşük uyumluluk, kişinin güvenilmez veya iş birliğine tamamen kapalı olduğu anlamına gelmez. Bu boyut, daha çok kişiler arası ilişkilerde uzlaşma ve karşı çıkma eğilimleriyle ilgilidir.

d. Dışa dönüklük (Extraversion)

Sosyallik, girişkenlik, enerjik olma, kendini ifade etme ve insanlarla etkileşimden enerji alma eğilimini ifade eder.

Özellik düzeyi	Uygun olabilecek meslekler	Mesleklerin gerektirdiği özellikler
Yüksek	Satış yöneticisi, pazarlama uzmanı, öğretmen, halkla ilişkiler uzmanı, sunucu, girişimci, siyaset ve iletişim danışmanı	Sosyal etkileşim, ikna, sunum ve ilişki geliştirme
Orta	Yönetici, akademisyen, ekonomist, danışman, insan kaynakları uzmanı	Bireysel çalışma ile ekip iletişimini dengeli yürütme

Düşük	Veri analisti, yazılım geliştirici, editör, yazar, laboratuvar araştırmacısı, arşiv uzmanı	Bağımsız çalışma, yoğunlaşma ve sınırlı sosyal etkileşimle çalışabilme

Not: İçe dönük bireyler de çok başarılı yöneticiler, öğretmenler ve girişimciler olabilir. Dışa dönüklük, sosyal becerilerin varlığı veya yokluğu ile aynı şey değildir.

e. Sorumluluk (Conscientiousness)

Planlı, disiplinli, düzenli, güvenilir ve hedef odaklı hareket etme eğilimini ifade eder.

Özellik düzeyi	Uygun olabilecek meslekler	Mesleklerin gerektirdiği özellikler
Yüksek	Muhasebeci, denetçi, cerrah, mühendis, proje yöneticisi, akademisyen, finans uzmanı	Planlama, ayrıntılara dikkat, zaman yönetimi ve görevleri tamamlama
Orta	Girişimci, pazarlama uzmanı, danışman, öğretmen, ekonomist	Planlı çalışmayla esneklik ve değişen koşullara uyumu birleştirme
Düşük	Görev çeşitliliği ve esnek çalışma alanı sunan yaratıcı veya keşif odaklı işler bazı kişiler için daha çekici olabilir	Katı rutinlerden ziyade esneklik ve spontane çalışma tercihleri

Not: Düşük sorumluluk, mesleki başarısızlık anlamına gelmez. Bununla birlikte, zamanında tamamlama, güvenilirlik ve öz disiplin gerektiren işlerde ek çalışma alışkanlıkları geliştirmek gerekebilir.

f. Büyük Beşli boyutlarının toplu karşılaştırması

Kişilik boyutu	Yüksek düzeyde öne çıkabilecek meslek alanları	Düşük düzeyde tercih edilebilecek çalışma koşulları
Deneyime açıklık	Araştırma, tasarım, akademi, girişimcilik	Yapılandırılmış ve rutin görevler
Duygusal denge	Kriz yönetimi, acil hizmetler, baskı altında karar verme	Daha öngörülebilir ve kontrollü çalışma ortamları
Uyumluluk	Eğitim, danışmanlık, sosyal hizmet, insan kaynakları	Bağımsız değerlendirme ve eleştirel çalışma olanağı
Dışa dönüklük	Satış, pazarlama, iletişim, liderlik	Bireysel çalışma ve daha sınırlı sosyal etkileşim
Sorumluluk	Denetim, muhasebe, mühendislik, proje yönetimi	Daha esnek görev ve çalışma düzenleri

Kariyer planlamasında nasıl kullanılabilir?

Öğrencilerle çalışırken beş boyutun tamamını birlikte değerlendirmek daha anlamlıdır.
Örneğin:

- Yüksek deneyime açıklık + yüksek sorumluluk: Araştırmacılık, akademisyenlik, strateji geliştirme ve yenilikçi proje yönetimi.
- Yüksek dışa dönüklük + yüksek uyumluluk: Eğitim, danışmanlık, insan kaynakları ve müşteri ilişkileri.
- Yüksek duygusal denge + yüksek sorumluluk: Denetim, operasyon yönetimi, kriz koordinasyonu ve güvenlik açısından kritik görevler.
- Yüksek deneyime açıklık + yüksek dışa dönüklük: Girişimcilik, pazarlama, iletişim ve iş geliştirme.
- Daha düşük dışa dönüklük + yüksek sorumluluk: Veri analizi, muhasebe, yazılım geliştirme ve bireysel araştırma görevleri.

Bu örnekler, mesleklerde gerekli olabilecek özelliklerin bir araya gelişini gösterir; bilimsel olarak doğrulanmış kesin eşleştirmeler değildir.

İçe Dönüklük ile Utangaçlık Ayrımı: İçe dönüklük, sosyal etkileşimlerin oluşturduğu zihinsel yorgunluk nedeniyle yalnız kalıp enerji toplama ihtiyacıdır. Utangaçlık ise toplum tarafından olumsuz yargılanma korkusunun getirdiği kaçınma ve kaygı halidir.

3.3. Kavramsal Hiyerarşi: Bilgi, Beceri, Yetenek ve Yetkinlik

Kavramsal Akış: [YETENEK: Doğal Potansiyel] [BİLGİ: Teorik Altyapı] [BECERİ: Pratik Uygulama] [YETKİNLİK: Sonuç Alma]

- Bilgi: Öğrenme, araştırma ve deneyimle elde edilen veriler bütünüdür.
- Beceri: Pratik yaparak geliştirilen, ölçülebilen ve gözlemlenebilen iş yapabilme kapasitesidir.
- Yetenek: Pratikten bağımsız olarak doğuştan getirilen yatkınlık ve potansiyeldir.
- Yetkinlik: Bilgi, beceri ve tutumların karmaşık durumlarda başarılı bir performans sergilemek üzere birleştirilerek kullanılmasıdır.

  Kariyer Planlama dersinde öğrencilerin bu dört kavramı birbirinden ayırt edebilmesi için tanımları günlük yaşamdan ve iş hayatından örneklerle açıklamak yararlı olacaktır. Özellikle bilgi, beceri, yetenek ve yetkinlik arasındaki farkı aynı faaliyet üzerinden göstermek, konunun daha kolay anlaşılmasını sağlayacaktır.

3.3.1. Bilgi, beceri, yetenek ve yetkinlik arasındaki farklar

Özellik	Anlaşılır açıklama	Örnek özellikler	Örnek faaliyetler
Bilgi	Bir konu hakkında öğrenilmiş ve edinilmiş şeyleri bilmektir.	Ekonomi bilgisi, mevzuat bilgisi, yabancı dil bilgisi, bilgisayar bilgisi	Enflasyonun nedenlerini açıklamak, bir kanun maddesini bilmek, İngilizce dil bilgisi kurallarını bilmek

Beceri	Bilinen bir şeyi uygulayabilmek ve bir işi yapabilmektir.	Excel kullanma, sunum yapma, rapor yazma, veri analizi yapma	Excel'de tablo oluşturmak, bir araştırma raporu yazmak, grafik hazırlamak
Yetenek	Belirli işleri öğrenmeye veya yapmaya yönelik bireysel yatkınlık ve potansiyeldir.	Sayısal düşünme, sözel ifade, görsel algı, problem çözme yatkınlığı	Sayısal ilişkileri kolay kavramak, yeni fikirler üretmek, şekiller arasındaki ilişkileri hızlı fark etmek
Yetkinlik	Bilgi, beceri ve uygun tutumları bir arada kullanarak belirli bir işi başarılı biçimde gerçekleştirebilmektir.	Liderlik, iletişim, analitik düşünme, problem çözme, ekip çalışması	Bir ekibi ortak hedefe yönlendirmek, verileri analiz ederek çözüm önermek, bir anlaşmazlığı yapıcı biçimde çözmek

3.3.2. Aynı faaliyet üzerinden dört kavramı anlamak

Örneğin, bir iktisat öğrencisinin işsizlik verilerini analiz ederek bir rapor hazırlaması ele alınsın.

Kavram	Bu örnekteki karşılığı
Bilgi	İşsizlik, iş gücü, istihdam ve işsizlik oranının nasıl hesaplandığını bilmek
Beceri	Excel veya istatistik programı kullanarak işsizlik verilerini hesaplamak, tablo ve grafik hazırlamak
Yetenek	Sayısal ilişkileri kavramaya ve veriler arasındaki örüntüleri fark etmeye yatkın olmak
Yetkinlik	Verileri doğru analiz etmek, sonuçları iktisadi açıdan yorumlamak, raporlaştırmak ve bulguları etkili biçimde sunmak

3.3.3. Farklı mesleklerden örnekler

Meslek / faaliyet	Bilgi	Beceri	Yetenek	Yetkinlik
Öğretmen	Öğretilecek konuyu bilmek	Konuyu anlaşılır anlatmak	Sözel anlatıma yatkınlık	Öğrencilerin ihtiyaçlarına göre öğretimi planlamak ve öğrenmeyi sağlamak
Ekonomist	İktisat teorilerini bilmek	Ekonomik verileri analiz etmek	Analitik ve sayısal düşünmeye yatkınlık	Verileri yorumlayarak ekonomik sorunlara çözüm önermek
Muhasebeci	Muhasebe kurallarını bilmek	Kayıt ve hesaplama yapmak	Sayısal ayrıntıları fark etmeye yatkınlık	İşlemleri doğru kaydetmek, mevzuata uygun raporlama yapmak
Yönetici	Yönetim ilkelerini bilmek	Planlama ve görev dağılımı yapmak	Organizasyon ve ilişki kurmaya yatkınlık	Ekibi hedeflere ulaştırmak ve sorunları çözmek

Satış uzmanı	Ürünü ve pazarı tanımak	Sunum ve ikna tekniklerini uygulamak	İletişim kurmaya yatkınlık	Müşteri ihtiyacını anlayıp uygun çözümü sunarak satış hedeflerine ulaşmak
Yazılım geliştirici	Programlama dillerini ve algoritmaları bilmek	Kod yazmak ve hata ayıklamak	Soyut ve mantıksal düşünmeye yatkınlık	Kullanıcı ihtiyacına uygun, güvenilir ve işlevsel bir yazılım geliştirmek

- Not: Yetenekler yalnızca doğuştan gelen ve değişmeyen özellikler olarak değerlendirilmemelidir. Bireysel farklılıklar ve başlangıçtaki yatkınlıklar önemli olsa da öğrenme, eğitim ve deneyim performansı geliştirebilir.

3.3. 4. Öğrencilerin aklında kalması için kısa formül

- Bilgi: Bilmek
- Excel'de formüllerin ne olduğunu biliyorum.
- Beceri: Yapabilmek
- Excel'de formülleri kullanarak hesaplama yapabiliyorum.
- Yetenek: Yatkın olmak
- Sayısal ilişkileri kavramaya ve hesaplamaları öğrenmeye yatkınım.
- Yetkinlik: Başarılı sonuç üretebilmek
- Excel'i, analiz bilgimi ve yorumlama becerimi birleştirerek doğru ve anlamlı bir rapor hazırlayabiliyorum.
- Ders için temel mesaj: Bilgi, ne bildiğimizi; beceri, ne yapabildiğimizi; yetenek, hangi alanlarda yatkınlık gösterebileceğimizi; yetkinlik ise bunları uygun tutumlarla birleştirerek gerçek bir iş durumunda nasıl sonuç ürettiğimizi açıklar. Kariyer gelişiminde amaç yalnızca bilgi edinmek değil, bilgiyi beceriye ve yetkinliğe dönüştürebilmektir.

4. BÖLÜM: TEKNİK VE İNCE BECERİLER (HARD & SOFT SKILLS)

İş dünyasında yalnızca diploma sahibi olmak işe giriş kapısını aralayabilir; ancak orada kalıcı olmak ve yükselmek becerilerin niteliğine bağlıdır.

İş Hayatında Başarı Ekosistemi:

- Teknik Beceriler: Belli bir eğitimle kazanılan, somut ve ölçülebilir uzmanlık alanlarıdır (Excel, ekonometrik programlar, yabancı dil, MS Office / Excel & Power, Veri Analizi).
- İnce Beceriler: Bireyin çalışma biçimini, iletişimini ve sorun çözme yeteneğini belirleyen, mesleğe özgü olmayan genel niteliklerdir. Etkili İletişim & Sunum, Takım Çalışması & Liderlik, Eleştirel Düşünme & Problem Çözme, Zaman Yönetimi & Empati
- Temel Karakter Unsuru: Dürüstlük & Güvenilirlik

Temel düşünce şudur: Teknik beceriler bir işi nasıl yapacağımızı, ince beceriler ise o işi nasıl ve kimlerle yapacağımızı belirler. Dürüstlük ve güvenilirlik ise bu becerilerin sağlam bir temel üzerinde kullanılmasını sağlar.

4.1. Teknik beceriler (Hard Skills)

Teknik beceriler, eğitim, kurs, uygulama ve deneyim yoluyla edinilen; belirli ölçütlerle değerlendirilebilen bilgi ve uygulama yetenekleridir.

Teknik beceri	Ne anlama gelir?	İş hayatından örnek	İş hayatına etkisi
MS Office ve Excel	Tablo oluşturma, hesaplama, veri düzenleme ve raporlama	Bir muhasebe uzmanının aylık gelir-gider tablosu hazırlaması	Zaman tasarrufu sağlar, hesaplama hatalarını azaltır.
Power BI	Verileri görselleştirme ve etkileşimli raporlar oluşturma	Bir işletmenin satışlarını ürün ve bölge bazında gösteren gösterge paneli hazırlamak	Yöneticilerin kararları daha hızlı ve veriye dayalı almasını sağlar.
Veri analizi (SPSS, Stata, R)	Verileri istatistiksel yöntemlerle inceleme	Bir ekonomistin enflasyon ile işsizlik arasındaki ilişkiyi araştırması	Ekonomik sorunların daha doğru analiz edilmesine yardımcı olur.
Yabancı dil	Farklı dillerde okuma, yazma, dinleme ve iletişim kurma	Bir dış ticaret uzmanının yabancı müşterilerle sözleşme görüşmesi yapması	Uluslararası iş olanaklarını ve iletişim kapasitesini artırır.
Proje yönetimi	İşleri planlama, kaynakları kullanma, görevleri koordine etme ve sonuçları izleme	Bir proje yöneticisinin bütçeyi, takvimi ve ekip görevlerini takip etmesi	Projenin zamanında ve bütçeye uygun tamamlanmasına katkı sağlar.
Muhasebe ve finansal analiz	Finansal tabloları hazırlama, okuma ve yorumlama	Bir finans uzmanının işletmenin kârlılığını ve borçluluk durumunu incelemesi	Finansal risklerin ve fırsatların belirlenmesini kolaylaştırır.
Dijital araçlar ve yapay zekâ	Dijital uygulamaları ve yapay zekâ araçlarını amaca uygun kullanma	Bir araştırmacının büyük miktardaki veriyi düzenlemesi ve ilk analizleri yapması	Tekrarlanan işleri hızlandırır; kontrol ve doğrulama gerektirir.

4.2. İnce beceriler (Soft Skills)

İnce beceriler, kişinin iş ortamında iletişim kurma, birlikte çalışma, karar verme, sorun çözme ve davranışlarını yönetme biçimini belirleyen becerilerdir. Teknik becerilerden farklı olarak tek bir mesleğe özgü değildir.

İnce beceri	Ne anlama gelir?	İş hayatından örnek	İş hayatına etkisi
Etkili iletişim	Düşünceleri açık, anlaşılır ve uygun biçimde ifade etmek	Bir uzmanın hazırladığı raporu yöneticisine açık biçimde anlatması	Yanlış anlaşılmaları azaltır, işlerin koordinasyonunu kolaylaştırır.

Sunum becerisi	Bilgileri düzenli, anlaşılır ve ikna edici biçimde aktarmak	Bir ekonomistin araştırma sonuçlarını yönetim kuruluna sunması	Bilginin anlaşılmasını ve karar süreçlerinde kullanılmasını sağlar.
Takım çalışması	Ortak hedef için başkalarıyla iş birliği yapmak	Farklı uzmanlıklara sahip çalışanların aynı projede birlikte çalışması	İş bölümünü ve ortak üretimi güçlendirir.
Liderlik	İnsanları ortak amaçlar doğrultusunda yönlendirmek ve motive etmek	Bir ekip liderinin görev dağılımı yapması ve çalışanlara rehberlik etmesi	Hedeflere ulaşmayı ve ekip performansını destekler.
Eleştirel düşünme	Bilgileri sorgulamak, kanıtları değerlendirmek ve tutarlı sonuçlara ulaşmak	Bir analistin bir rapordaki varsayımları ve verileri kontrol etmesi	Hatalı çıkarımları ve yanlış karar riskini azaltır.
Problem çözme	Bir sorunun nedenlerini belirleyerek uygulanabilir çözümler geliştirmek	Bir işletmede satışların neden düştüğünü araştırıp çözüm önermek	Sorunların tekrarlanmasını önlemeye ve verimliliği artırmaya yardımcı olur.
Zaman yönetimi	İşleri önem ve aciliyet sırasına göre planlamak	Bir çalışanın aynı hafta içinde rapor, toplantı ve proje teslimlerini tamamlaması	Gecikmeleri azaltır ve iş yükünü daha iyi yönetmeyi sağlar.
Empati	Başkalarının bakış açısını, ihtiyaçlarını ve duygularını anlamaya çalışmak	Bir yöneticinin çalışanının yaşadığı güçlüğü dinleyerek çözüm araması	Güveni, iş ilişkilerini ve çatışmaların çözümünü destekler.
Uyum ve esneklik	Değişen koşullara ve yeni çalışma yöntemlerine uyum sağlamak	Bir çalışanın yeni yazılıma veya değişen görev dağılımına uyum sağlaması	Değişim süreçlerinin daha etkili yürütülmesine yardımcı olur.
Müzakere ve ikna	Farklı beklentileri değerlendirerek uzlaşma veya anlaşma sağlamak	Bir dış ticaret uzmanının fiyat ve teslimat koşullarında anlaşmaya varması	Çıkarların dengelenmesini ve daha uygun anlaşmalar yapılmasını sağlar.

4.3. Dürüstlük ve güvenilirlik: İş hayatının temel karakter unsuru

Dürüstlük ve güvenilirlik, teknik veya ince becerilerle aynı türde bir unsur olmaktan çok, kişinin mesleki davranışlarına yön veren temel etik değerlerdir.

Temel değer	Davranış örneği	İş hayatındaki etkisi
Dürüstlük	Bir araştırmacının sonuçları kendi görüşüne uymasa bile değiştirmeden raporlaması	Bilimsel ve kurumsal güvenilirliği korur.

Güvenilirlik	Bir çalışanın üstlendiği görevi söz verdiği zamanda ve beklenen standartta tamamlaması	İşverenin, çalışma arkadaşlarının ve müşterilerin güvenini güçlendirir.
Sorumluluk	Bir çalışanın yaptığı hatayı gizlemek yerine kabul edip düzeltmesi	Hataların giderilmesini ve kurumsal öğrenmeyi destekler.
Etik davranış	Bir finans uzmanının çıkar çatışmasını açıklaması ve gizli bilgileri koruması	Kurumun itibarını, çalışanların haklarını ve paydaşların güvenini korur.

4.4. Aynı işte teknik ve ince beceriler nasıl birlikte kullanılır?

Örneğin bir iktisat mezununun bir işletmede ekonomik analiz uzmanı olarak çalıştığını düşünelim.

İş süreci	Kullanılan teknik beceri	Kullanılan ince beceri	Sonuç
Ekonomik verileri toplama	Excel, veri tabanları, istatistik programları	Dikkat, planlama	Veriler düzenli ve doğru biçimde hazırlanır.
Verileri analiz etme	İstatistik ve ekonometrik yöntemler	Eleştirel düşünme	Veriler arasındaki ilişkiler doğru yorumlanır.
Rapor hazırlama	Excel, Word, grafik ve raporlama araçları	Yazılı iletişim	Bulgular anlaşılır bir rapora dönüştürülür.
Sonuçları yönetime sunma	PowerPoint, veri görselleştirme	Sunum, iletişim ve ikna	Yöneticilerin bulguları anlaması kolaylaşır.
Çözüm önerisi geliştirme	Ekonomik analiz ve finansal değerlendirme	Problem çözme, takım çalışması	Uygulanabilir ve gerekçeli öneriler geliştirilir.
Sonuçları raporlama	Veri doğrulama ve analiz araçları	Dürüstlük, sorumluluk	Kararlar güvenilir bilgilere dayanır.

5. İş hayatında başarı ekosistemi

Teknik beceriler: İşi yapabilmek: bilgi, araçlar ve uzmanlık

İnce beceriler: İşi etkili yürütmek: iletişim, iş birliği ve problem çözme

Etik değerler: İşi doğru yapmak: dürüstlük, sorumluluk ve güvenilirlik

Sürdürülebilir mesleki başarı: Performans, güven, gelişim ve kariyer ilerlemesi

Bu şema kavramsal bir çerçevedir; başarıyı otomatik olarak garanti etmez. İşin niteliği, deneyim, kurum kültürü ve çalışma koşulları da önemlidir.

Kariyer Planlama dersi için temel çıkarım: Diploma ve teorik bilgi mesleğe girişte önemli olabilir. Teknik beceriler çalışanın işi yapabilmesini, ince beceriler bu işi başkalarıyla etkili biçimde yürütebilmesini, etik değerler ise mesleki faaliyetlerini güvenilir biçimde

gerçekleştirmesini destekler. Öğrencilerin kariyer hazırlığında bu üç alanı birlikte geliştirmeleri gerekir.

5. BÖLÜM: KARİYER KAVRAMI VE GELİŞEN KARİYER ANLAYIŞLARI

Kavram	Tanım
İş	Belirli bir bedel karşılığında başkası lehine yürütülen faaliyetler bütünüdür.
Meslek	Belli bir eğitim ve deneyimle kazanılan, mal veya hizmet üretebilme uzmanlığıdır.
Kariyer	Bireyin eğitim, staj, çalışma ve kişisel gelişim süreçlerini kapsayan ömür boyu süren yolculuğudur.

5.1. Geleneksel ve Yeni Nesil Kariyer Anlayışının Karşılaştırılması

Kariyer Modelleri:

- Geleneksel Kariyer (Dikey İlerleme Odaklı): Tek kurum hiyerarşisinde alttan üste yükselme, unvan ve maaş odaklı başarı algısı.
- Yeni Nesil Kariyer (Yatay & Sürdürülebilir Portföy): Farklı kurumlarda yetkinlik geliştirme, iş tatmini ve içsel başarı odaklı yapı.

Parametre	Geleneksel Kariyer Anlayışı	Yeni Nesil Kariyer Anlayışı
Başarı Ölçütü	Unvan yükselmesi, maaştaki dikey artış.	İş tatmini, içsel başarı algısı, sürekli gelişim.
İlerleme Şekli	Tek bir kurumda dikey hiyerarşik yükselme.	Farklı kurumlarda yetkinlik ve uzmanlık odaklı esnek ilerleme.
Temel Beklenti	Kurumsal sadakat ve idari yönetim kademesine geçiş.	Sürekli öğrenme, teknolojik uyum ve sürdürülebilir yetkinlik.

İstihdam Edilebilirlik: Bilgi, beceri ve yetkinlikleri sürekli değişen iş dünyasının gereksinimlerine uygun şekilde güncel tutarak piyasada aranan bir isim kalabilme becerisidir.

6. BÖLÜM: ÜNİVERSİTE EKOSİSTEMİ VE KARİYER SERMAYESİ

Üniversite, yalnızca ders geçilen bir ortam değil; kariyer sermayesi biriktirilen canlı bir ekosistemdir.

Üniversite Ekosistemi ve Kazanımlar:

- Öğrenci Toplulukları & Sosyal Projeler: Takım Çalışması, Liderlik, İletişim
- Sanatsal Etkinlikler: Diksiyon, Sahne Hâkimiyeti

- Sportif Etkinlikler: Disiplin, Zaman Yönetimi
- Akademik Aktiviteler: Sempozyum / ÇAP / Disiplinlerarası Bilgi Birikimi
- Ulusal ve Uluslararası Programlar: Erasmus / TÜBİTAK (Küresel Ufuk, Problem Çözme)

Üniversite Ekosistemi ve Kariyer Sermayesi: İkinci Sınıftan İtibaren Kariyer Yolculuğu

Üniversite eğitimi, yalnızca dersleri geçmek ve diploma almak için geçirilen bir dönem değildir. Aynı zamanda öğrencinin kendisini tanıdığı, bilgi ve becerilerini geliştirdiği, insan ilişkileri kurduğu, mesleki deneyim kazandığı ve gelecekteki çalışma hayatına hazırlandığı önemli bir gelişim sürecidir.

İktisat bölümünde ikinci sınıfa gelen bir öğrenci, artık kendi ilgi alanlarını, zihinsel yeteneklerini, kişilik özelliklerini, değerlerini ve geliştirmesi gereken yönlerini daha bilinçli değerlendirmeye başlayabilir. Bu aşamadan sonra temel amaç, kendini tanımaktan kendini geliştirmeye, kendini geliştirmekten de kariyer sermayesi oluşturmaya geçmektir.

Kariyer sermayesi; öğrencinin eğitim hayatı boyunca biriktirdiği bilgi, beceri, deneyim, ilişkiler, mesleki itibar ve iş fırsatlarını değerlendirme kapasitesinin bütünüdür.

6.1. Üniversite ekosisteminin sunduğu gelişim fırsatları

Üniversite fırsatı	Öğrenci ne yapmalı?	Kazanılabilecek bilgi, beceri ve deneyimler	Kariyere olası katkısı
Seçmeli dersler	Kişilik özelliklerine, ilgi alanlarına ve hedeflediği mesleklere uygun dersleri tercih etmeli.	Uzmanlaşma, farklı alanları tanıma, disiplinlerarası düşünme	Kendi kariyer yönünü belirlemesine ve belirli alanlarda derinleşmesine yardımcı olur.
Öğrenci toplulukları	İlgi duyduğu topluluklara katılmalı; zamanla görev ve sorumluluk üstlenmeli.	İletişim, takım çalışması, organizasyon, liderlik	İş hayatındaki ekip çalışmasına ve sosyal ilişki kurmaya hazırlık sağlar.
Sosyal sorumluluk projeleri	Toplumsal sorunlara yönelik gönüllü çalışmalara katılmalı.	Empati, sorumluluk, problem çözme, dayanışma	Toplumsal duyarlılığı ve farklı insanlarla çalışma deneyimini geliştirir.
Sanatsal etkinlikler	Tiyatro, müzik, münazara, yazarlık veya benzeri etkinlikleri denemeli.	Yaratıcılık, özgüven, diksiyon, sunum ve ifade becerisi	Kendini ifade etme, sunum yapma ve iletişim kurma kapasitesini güçlendirir.
Sportif etkinlikler	Bireysel veya takım sporlarına düzenli katılmalı.	Disiplin, dayanıklılık, iş birliği, zaman yönetimi	Düzenli çalışma alışkanlığı ve ekip ruhu kazandırabilir.
Akademik etkinlikler	Öğrenci kongrelerine, seminerlere ve araştırma projelerine katılmalı;	Araştırma, bilimsel yazım, eleştirel düşünme, sunum	Akademik kariyer veya araştırma odaklı

	imkân varsa bildiri hazırlamalı.		meslekler için deneyim oluşturur.
Çift ana dal ve yan dal olanakları	İlgi ve kapasitesine, program koşullarına ve iş yüküne göre değerlendirmeli.	Disiplinlerarası bilgi, farklı uzmanlık alanlarını birleştirme	Ekonomi ile veri bilimi, işletme, hukuk veya başka alanlar arasında bağlantı kurmayı sağlayabilir.
Ulusal ve uluslararası programlar	Erasmus+, TÜBİTAK öğrenci projeleri ve uygun diğer programları araştırmalı.	Küresel bakış, araştırma, yabancı dil, bağımsız çalışma	Uluslararası deneyim, akademik gelişim ve farklı kariyer seçeneklerine erişim sağlayabilir.
Kariyer merkezi etkinlikleri	İşveren buluşmalarına, kariyer günlerine, eğitimlere ve mentorluk programlarına katılmalı.	İş piyasasını tanıma, profesyonel iletişim, mülakat hazırlığı	İşveren beklentilerini öğrenmesine ve mesleki bağlantılar kurmasına yardımcı olur.
Staj ve iş deneyimi	Yaz stajı, gönüllü çalışma ve mevzuata uygun yarı zamanlı iş olanaklarını araştırmalı.	Mesleki uygulama, sorumluluk, iş disiplini, kurumsal kültür	Teorik bilgiyi uygulamayla birleştirmesini ve iş deneyimi edinmesini sağlar.
Dijital öğrenme ve sertifika programları	İhtiyaçlarına göre Excel, Power BI, istatistik, yabancı dil veya proje yönetimi eğitimleri almalı.	Ölçülebilir teknik beceriler ve dijital yetkinlik	Özgeçmişini güçlendirebilir ve belirli işlerin gerektirdiği becerileri geliştirebilir.
Akademisyenlerle iletişim	Ders dışı akademik etkinliklere katılmalı, ilgi duyduğu konularda danışmanlık istemeli.	Akademik yönelim, araştırma deneyimi, mesleki rehberlik	Lisansüstü eğitim ve araştırma fırsatlarını daha erken tanımasını sağlayabilir.
Kişisel projeler ve portföy	Ekonomik veri analizi, araştırma raporu, sektör incelemesi veya dijital içerik gibi somut çalışmalar üretmeli.	Bağımsız öğrenme, üretkenlik, uygulamalı analiz	İşverenlere yalnızca ne bildiğini değil, ne yapabildiğini de gösterebilir.

6.2. Kendini tanıdıktan sonra seçmeli dersler nasıl belirlenmeli?

İkinci sınıf öğrencileri için en önemli kararlardan biri, seçmeli dersleri yalnızca kolay geçileceği düşüncesiyle değil, ilgi alanları, güçlü yönleri ve gelecekteki kariyer hedefleri doğrultusunda seçmektir.

Aşağıdaki tablo, iktisat öğrencileri için örnek bir yönlendirme sunmaktadır. Ders adları üniversitenin sunduğu gerçek seçmeli derslere göre uyarlanmalıdır.

Öğrencinin ilgi ve eğilimi	Değerlendirebileceği ders alanları	Üniversite sürecinde yapabileceği ek çalışmalar	Olası kariyer yönleri
Sayısal düşünme ve analiz	Ekonometri, istatistik, finans, veri analizi	Excel, R veya Stata ile veri analizi projeleri	Ekonomik analiz, finans, veri analistliği, araştırma
İnsan ve toplum ilişkileri	Çalışma ekonomisi, sosyal politika, davranışsal iktisat	Sosyal projeler, saha araştırmaları, anket çalışmaları	İnsan kaynakları, sosyal politika, kamu yönetimi, danışmanlık
Uluslararası konular ve yabancı dil	Uluslararası iktisat, dış ticaret, uluslararası ilişkiler	Yabancı dil geliştirme, Erasmus+, dış ticaret stajı	Dış ticaret, uluslararası kuruluşlar, ihracat ve ithalat
Girişimcilik ve yenilik	Girişimcilik, işletme, pazarlama, inovasyon	İş fikri geliştirme, girişimcilik yarışmaları, iş planı hazırlama	Girişimcilik, iş geliştirme, pazarlama
Finans ve yatırım	Para ve banka, finansal piyasalar, yatırım analizi	Finansal tablo analizi, yatırım simülasyonları, Excel çalışmaları	Finans uzmanlığı, finansal analiz, risk yönetimi
Kamu politikaları ve toplumsal kalkınma	Kamu ekonomisi, kalkınma iktisadı, çevre ekonomisi	Yerel kalkınma araştırmaları, politika raporları, sosyal projeler	Kamu kurumları, araştırma merkezleri, kalkınma projeleri
Akademik araştırma ve teorik düşünme	İleri iktisat teorisi, araştırma yöntemleri, ekonometri	Literatür taraması, öğrenci kongreleri, araştırma projeleri	Akademisyenlik, araştırmacılık, lisansüstü eğitim
Dijital ekonomi ve teknoloji	Dijital ekonomi, veri bilimi, yönetim bilişim sistemleri	Power BI, yapay zekâ araçları, dijital iş modelleri	İş analistliği, dijital dönüşüm, teknoloji odaklı ekonomik analiz

Burada önemli olan, yalnızca mevcut yeteneklerine uygun dersler seçmesi değildir. Bazen henüz keşfetmediği bir alana ilişkin ders almak, yeni bir ilgi ve kariyer yönü ortaya çıkarabilir.

Bu nedenle dengeli bir seçim yapılması önerilir:

- Bir grup ders, öğrencinin güçlü olduğu alanları derinleştirmelidir.
- Bir grup ders, ilgisini çeken yeni alanları keşfetmesini sağlamalıdır.
- Bir grup ders ise iş hayatında ihtiyaç duyacağı eksik bilgi ve becerilerini geliştirmelidir.

Seçmeli dersler, öğrencinin kendisini tek bir mesleğe erken yaşta hapsetmesi için değil, bilinçli ve esnek bir uzmanlaşma yolu oluşturması için kullanılmalıdır.

6.3. Kariyer sermayesi oluşturmak: Mikro yeterlilik programları

Üniversite fırsatı	Öğrenci ne yapmalı?	Kazanılabilecek bilgi ve beceriler	Kariyere olası katkısı

Mikro yeterlilik programları (Micro-credentials)	Kariyer hedeflerine uygun, belirli bir bilgi veya beceri alanına odaklanan kısa süreli eğitim programlarını araştırmalı ve tamamlamalıdır.	Uzmanlaşmış bilgi, uygulamalı beceri, dijital yetkinlik ve belirli bir alanda yeterlilik	Özgeçmişini güçlendirebilir, becerilerini somut çıktılarla belgelemesine ve belirli işlerin gerekliliklerini karşılamasına yardımcı olabilir.
Dijital ekonomi ve veri analizi programları	Excel, ileri Excel, Power BI, temel programlama, istatistik ve veri görselleştirme eğitimlerini değerlendirmelidir.	Veri işleme, analiz, raporlama ve karar destek becerileri	Veri analistliği, ekonomik analiz, finans ve iş analistliği gibi alanlara hazırlık sağlar.
Finans ve muhasebe programları	Finansal okuryazarlık, finansal tablo analizi, muhasebe ve bütçeleme eğitimlerine katılmalıdır.	Finansal değerlendirme, mali analiz ve bütçe hazırlama	Finans, muhasebe, denetim ve işletme alanlarındaki mesleki hazırlığını destekler.
Yabancı dil ve uluslararası yetkinlik programları	Mesleki İngilizce, akademik yazım veya dış ticaret terminolojisi eğitimlerini seçmelidir.	Mesleki iletişim, raporlama ve uluslararası iş dili	Uluslararası ticaret, ihracat-ithalat ve uluslararası kuruluşlarda çalışma hazırlığını güçlendirebilir.
Proje yönetimi ve girişimcilik programları	Proje planlama, iş modeli geliştirme ve girişimcilik eğitimlerini değerlendirmelidir.	Planlama, kaynak yönetimi, iş fikri geliştirme ve uygulama	Proje ekiplerinde görev alma, girişimcilik ve iş geliştirme faaliyetlerine katkı sağlar.
İletişim ve liderlik programları	Sunum, müzakere, takım çalışması ve liderlik eğitimlerine katılmalıdır.	Etkili iletişim, iş birliği, sunum ve koordinasyon	Teknik bilgi ve becerilerini iş ortamında daha etkili kullanmasına yardımcı olur.
Yapay zekâ ve dijital dönüşüm programları	Yapay zekâ araçlarının sorumlu kullanımı, dijital üretkenlik ve veri okuryazarlığı eğitimlerini incelemelidir.	Dijital problem çözme, otomasyon ve yapay zekâ destekli çalışma	Değişen iş süreçlerine uyum sağlamasını ve üretkenliğini artırmasını destekler.
Akademik araştırma ve bilimsel yöntem programları	Araştırma yöntemleri, bilimsel yazım, literatür taraması ve istatistik eğitimlerini değerlendirmelidir.	Araştırma tasarımı, bilimsel raporlama ve akademik analiz	Lisans araştırmaları, öğrenci kongreleri ve lisansüstü eğitim için temel oluşturabilir.

Mikro yeterlilik programları seçilirken nelere dikkat edilmeli?

Öğrencilerin yalnızca sertifika sayısını artırmaya yönelmesi yerine, mikro yeterlilikleri hedefli bir kariyer planının parçası olarak değerlendirmeleri gerekir.

- İhtiyaçla uyum: Program, öğrencinin hedeflediği meslek veya geliştirmek istediği beceriyle ilişkili olmalıdır.
- Uygulama içeriği: Mümkünse yalnızca teorik anlatım değil, proje, uygulama veya ölçme-değerlendirme içermelidir.
- Belgelendirme: Program sonunda verilen belgenin kim tarafından düzenlendiği, hangi öğrenme çıktılarını kapsadığı ve nasıl değerlendirildiği incelenmelidir.
- Akademik tanınma: Mikro yeterliliğin AKTS kredisi, ders muafiyeti veya diploma programına saydırılma imkânı otomatik kabul edilmemeli; ilgili üniversitenin kuralları kontrol edilmelidir.
- Somut çıktı: Öğrenci, program sonunda öğrendiği beceriyi bir analiz, rapor, proje veya portföy çalışmasıyla gösterebilmelidir.

6.4. Öğrenci hangi alanlarda yatırım yapmalı?

Üniversite yıllarında biriktirilen kariyer sermayesi dört temel başlıkta ele alınabilir.

6.3.1. Beşerî sermaye: Bilgi ve beceri birikimi

İktisat teorisi, yabancı dil, dijital okuryazarlık, Excel, veri analizi ve mesleki uzmanlık geliştirilmelidir.

Somut çıktı: Sertifikalar, ders başarıları, uygulamalı çalışmalar ve analiz raporları.

6.3.2. Sosyal sermaye: İlişkiler ve güven

Akademisyenler, arkadaşlar, mezunlar, sektör temsilcileri ve meslek kuruluşlarıyla sağlıklı ilişkiler kurulmalıdır.

Somut çıktı: Proje ekipleri, akademik danışmanlık ilişkileri, mesleki bağlantılar ve referans olabilecek kişilerle güvene dayalı ilişkiler.

6.3.3. Deneyim sermayesi: Uygulama ve üretim

Staj, gönüllülük, öğrenci toplulukları, araştırma projeleri ve kişisel çalışmalar yoluyla teorik bilgi pratiğe dönüştürülmelidir.

Somut çıktı: Tamamlanmış projeler, staj deneyimleri, sunumlar, araştırmalar ve çalışma örneklerinden oluşan portföy.

6.3.4. Kişisel sermaye: Öz farkındalık ve öz yönetim

Öğrenci hedef belirleme, zamanı yönetme, hatalardan öğrenme, sorumluluk üstlenme ve etik davranma alışkanlıkları geliştirmelidir.

Somut çıktı: Kişisel gelişim planı, dönemlik hedefler, düzenli çalışma alışkanlığı ve gelişim kayıtları.

Bu dört alan birbirini tamamlar. Örneğin, bir öğrencinin çok iyi veri analizi bilmesi beşerî sermayesini; analizini bir projede uygulaması deneyim sermayesini; ekip arkadaşları ve danışmanıyla güvene dayalı ilişkiler kurması sosyal sermayesini; çalışmasını zamanında ve dürüstçe tamamlaması ise kişisel sermayesini güçlendirir.

6.4. İkinci sınıftan mezuniyete kadar uygulanabilir kariyer yol haritası

Öğrencinin bütün etkinliklere katılması gerekmez. Önemli olan, seçtiği etkinlikleri bir amaç doğrultusunda sürdürmesi ve her dönem somut bir çıktı elde etmesidir.

2. sınıf: Kendini keşfet/Temel oluşturma

- İlgi, yetenek, kişilik ve değerlerini değerlendir.
- Seçmeli derslerini kariyer hedeflerinle ilişkilendir.
- Excel ve yabancı dil gibi temel becerilerde mevcut düzeyini belirle.
- En az bir öğrenci topluluğuna veya sosyal projeye katıl.
- İlgini çeken iki veya üç meslek alanını araştır.

Dönem sonu çıktısı: Kişisel kariyer profili ve gelişim planı.

3. sınıf: Deneyim kazan/Uzmanlaşma ve uygulama

- İlgi duyduğun bir veya iki kariyer alanında derinleş.
- İstatistik, veri analizi, yabancı dil veya diğer mesleki becerilerini geliştir.
- Uygun stajlara, araştırma projelerine ve uluslararası programlara başvur.
- Akademik veya mesleki bir proje üret.
- Özgeçmişini hazırlamaya ve mesleki bağlantılar kurmaya başla.

Dönem sonu çıktısı: En az bir uygulamalı çalışma ve mümkünse staj veya proje deneyimi.

4. sınıf: Kariyere geç/İşe veya lisansüstü eğitime hazırlanma

- Kamu, özel sektör, akademi veya girişimcilik seçeneklerinden önceliklerini belirle.
- Özgeçmişini ve LinkedIn profilini hedeflediğin alanlara göre düzenle.
- İş ve staj ilanlarındaki yetkinlik gerekliliklerini incele.
- Mülakat ve mesleki değerlendirmelere hazırlan.
- Akademik kariyer düşünüyorsan araştırma, yabancı dil ve lisansüstü eğitim planını oluştur.

Dönem sonu çıktısı: Somut bir kariyer başvuru portföyü ve mezuniyet sonrası eylem planı.

6.5. Öğrencilere verilmesi gereken temel mesaj

Üniversite yıllarında başarılı bir kariyer yolculuğu, yalnızca yüksek not ortalamasıyla veya çok sayıda sertifika almakla açıklanamaz. Öğrencinin neyi öğrenmeyi seçtiği, öğrendiklerini nasıl uyguladığı, hangi deneyimleri kazandığı, kimlerle güvene dayalı ilişkiler kurduğu ve kendisini nasıl geliştirdiği birlikte önem taşır.

Bu nedenle şu yaklaşımı benimsemek yerinde olacaktır:

Her dönem bir bilgi alanında derinleş, bir becerini geliştir, bir deneyim kazan, bir ilişki kur ve somut bir ürün ortaya koy.

Böyle bir yaklaşım, üniversite hayatını pasif bir ders geçme sürecinden çıkararak bilinçli bir kariyer hazırlığına dönüştürür. İkinci sınıf bunun için oldukça uygun bir başlangıç noktasıdır. Öğrencinin bütün kariyerini bugün belirlemesi gerekmez; fakat mezun olduğunda hangi alanlarda geliştiğini ve neler yapabildiğini gösterebilecek bir birikim oluşturması gerekir.

Elbette. Üniversitenin sunduğu fırsatlar arasına mikro yeterlilik programlarını eklemek çok yerinde olacaktır. Özellikle ikinci sınıf iktisat öğrencilerinin ilgi alanlarına göre uzmanlaşmaları, eksik becerilerini tamamlamaları ve mezuniyet öncesinde belirli alanlarda yetkinlik kazanmaları açısından mikro yeterlilikler önemli bir araçtır.

İktisat öğrencileri için önerim: İkinci sınıfta temel dijital beceriler ve yabancı dil üzerinde çalışmak; üçüncü sınıfta seçilen kariyer alanına yönelik mikro yeterliliklerle uzmanlaşmak; dördüncü sınıfta ise bu kazanımları staj, proje ve özgeçmiş üzerinden görünür hâle getirmek, uygulanabilir bir yol haritası oluşturur.

Mikro yeterlilikler üniversitenin sunduğu dersleri ve diğer gelişim fırsatlarını ikame etmekten çok, bunları tamamlayan ve öğrencinin belirli alanlarda derinleşmesini sağlayan araçlar olarak görülmelidir.

7. BÖLÜM: ÜNİVERSİTE DIŞINDAKİ FIRSATLAR VE KARİYER KAZANIMLARI

7.1. Uluslararası Değişim ve Gönüllülük Programları

Uluslararası programlar, öğrencilerin yabancı dil becerilerini geliştirmelerinin yanı sıra farklı kültürleri tanımalarını, bağımsız hareket edebilmelerini ve uluslararası bir bakış açısı kazanmalarını sağlar.

Program / fırsat	Öğrenci ne yapabilir?	Temel kazanımlar	İktisat mezunu açısından katkısı
Erasmus+ öğrenim hareketliliği	Bir dönem veya belirli bir süre yurt dışında eğitim alabilir.	Yabancı dil, kültürlerarası iletişim, akademik deneyim	Uluslararası şirketler, lisansüstü eğitim ve akademik kariyer
Erasmus+ staj hareketliliği	Yurt dışındaki bir işletme, kurum veya uygun kuruluşta staj yapabilir.	İş deneyimi, mesleki dil, farklı çalışma kültürlerini tanıma	Dış ticaret, finans, danışmanlık ve uluslararası işletmeler
Avrupa Dayanışma Programı (ESC)	Uygun gönüllülük projelerine katılarak toplumsal faaliyetlerde görev alabilir.	Sorumluluk, takım çalışması, sosyal duyarlılık ve uyum	Sivil toplum kuruluşları, sosyal politika, proje yönetimi

Uluslararası gençlik değişimleri ve gençlik projeleri	Farklı ülkelerden gençlerle ortak projeler geliştirebilir.	İletişim, problem çözme, kültürlerarası iş birliği	Uluslararası proje ekipleri ve kurumlar arası koordinasyon
Uluslararası yaz okulları ve kısa süreli eğitimler	Alanıyla ilgili derslere, atölyelere veya yoğun dil programlarına katılabilir.	Akademik gelişim, yabancı dil, mesleki uzmanlaşma	Uluslararası eğitim ve uzmanlık alanlarına hazırlık

Öğrenciye öneri: Uluslararası programlar yalnızca yurt dışına çıkma fırsatı olarak değerlendirilmemelidir. Öğrenci, katıldığı programdan bir proje, rapor, mesleki bağlantı, dil gelişimi veya somut bir çalışma çıktısı elde etmeyi hedeflemelidir.

7.2. TÜBİTAK Bursları ve Araştırma Destekleri

TÜBİTAK programları, öğrencilerin bilimsel araştırma kültürü kazanmalarına, araştırma projelerinde görev almalarına ve akademik ya da uygulamalı araştırma kariyerlerini tanımalarına yardımcı olabilir. Programların kapsamı ve başvuru koşulları değişebildiği için öğrenciler güncel çağrıları takip etmelidir.

Program	Öğrenci açısından fırsat	Kazanım	Özellikle hangi kariyer alanlarına katkı sağlar?
2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri	Bir akademik danışmanla araştırma projesi hazırlamak ve başvurmak	Araştırma tasarımı, veri toplama, analiz ve raporlama	Akademi, iktisadi araştırmalar, kamu politikası
2209-B Üniversite Öğrencileri Sanayiye Yönelik Araştırma Projeleri	Sanayinin bir sorununa yönelik araştırma projesi geliştirmek	Uygulamalı araştırma, işletme sorunlarını analiz etme	Sanayi, danışmanlık, iş analizi, Ar-Ge
2242 Üniversite Öğrencileri Araştırma Proje Yarışmaları	Belirlenen temalarda araştırma veya proje geliştirerek yarışmalara katılmak	Proje geliştirme, sunum, yenilikçilik ve takım çalışması	Girişimcilik, inovasyon, araştırma ve proje yönetimi
2247-C STAR	Uygun çağrılar kapsamında araştırma projelerinde bursiyer olarak görev almak	Araştırma ekibi deneyimi, bilimsel çalışma disiplini	Akademik kariyer ve araştırma merkezleri
2205 Lisans Burs Programı	Güncel program koşullarını karşılaması hâlinde lisans bursuna başvurmak	Eğitim sürecini destekleme ve akademik gelişime odaklanma	Akademik gelişim ve ilgili bilim alanlarında ilerleme

Önemli not: Program adları, kapsamları, başvuru koşulları ve destek türleri zaman içinde değişebilir. Özellikle 2205'in bursiyerlik koşulları ile STAR'ın açık çağrı ve uygunluk şartları, başvuru yapılacak tarihte TÜBİTAK'ın resmî sayfalarından doğrulanmalıdır. Bu programlara katılımın veya destek kazanmanın garanti olmadığı da dikkate alınmalıdır.

7.3. İşletmelerde Staj ve İş Deneyimi

Üniversite dışında kariyer gelişimine katkı sağlayan en önemli fırsatlardan biri, öğrencinin teorik bilgilerini gerçek iş ortamında kullanmasıdır. Stajlar, yarı zamanlı işler ve kısa süreli mesleki deneyimler, öğrencinin hangi mesleklere yatkın olduğunu görmesini ve işverenlerin beklentilerini tanımasını sağlar.

Fırsat	Öğrenci ne yapabilir?	Kazanımlar	İktisat mezunu açısından katkısı
Özel sektör stajı	İşletmelerin finans, muhasebe, satış, pazarlama veya insan kaynakları birimlerinde deneyim kazanabilir.	İş disiplini, takım çalışması, iş süreçlerini tanıma	İşletmelerde ve özel sektörde istihdam
Banka ve finans kuruluşlarında staj	Bankacılık, finansal analiz ve müşteri ilişkileri süreçlerini gözlemleyebilir.	Finansal okuryazarlık, analitik düşünme	Bankacılık ve finans kariyeri
Kamu kurumlarında staj	Ekonomi, bütçe, planlama, istatistik veya proje birimlerini tanıyabilir.	Kamu yönetimi, mevzuat ve politika bilgisi	Kamu uzmanlığı ve kamu politikaları
Muhasebe ve mali müşavirlik bürolarında deneyim	Muhasebe, vergi ve mali raporlama süreçlerini öğrenebilir.	Finansal kayıt, mevzuat ve raporlama becerileri	Muhasebe, mali müşavirlik ve finans
Yerel işletmelerle çalışma	Bir işletmenin maliyet, satış, stok veya pazarlama sorunlarına çözüm arayabilir.	Uygulamalı problem çözme ve girişimcilik	İş geliştirme ve işletme yönetimi
Yarı zamanlı çalışma	Eğitimini aksatmayacak biçimde bir işte görev alabilir.	Sorumluluk, zaman yönetimi, iş deneyimi	İş hayatına uyum ve mesleki olgunluk

Öğrenciye öneri: Stajda yalnızca bulunmuş olmak yerine, öğrenilen süreçleri ve gerçekleştirilen işleri kayıt altına almak önemlidir. Örneğin, bir satış verisi raporu hazırlamak veya bir işletmenin maliyet yapısını incelemek, öğrencinin CV'sinde gösterebileceği somut bir çıktıdır.

7.4. Mesleki Ağlar, Sektör Kuruluşları ve Sivil Toplum

Kariyer gelişimi yalnızca bireysel bilgi ve becerilere bağlı değildir. Meslek mensuplarıyla tanışmak, sektörleri yakından izlemek ve toplumsal projelerde sorumluluk almak da öğrencinin sosyal sermayesini geliştirir.

Fırsat	Yapılabilecek faaliyet	Kazanım	Kariyer katkısı
Ticaret ve sanayi odaları	Sektör toplantılarına, eğitimlere ve iş dünyası etkinliklerine katılmak	İş dünyasını tanıma, mesleki iletişim	İşletme, dış ticaret ve girişimcilik

Meslek kuruluşları ve meslek birlikleri	Eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerini takip etmek	Mesleki standartları ve çalışma alanlarını öğrenme	İlgili mesleğe hazırlık
Sivil toplum kuruluşları	Sosyal sorumluluk ve kalkınma projelerinde görev almak	Sosyal duyarlılık, proje ve ekip yönetimi	Sosyal politika, proje yönetimi, STK'lar
Sektörel konferans ve fuarlar	İşverenlerle, uzmanlarla ve mezunlarla iletişim kurmak	Sektör bilgisi ve profesyonel iletişim	Staj ve iş fırsatlarını tanıma
Mezun ağları ve mentorluk	Mezunlarla görüşmek, meslek deneyimlerini öğrenmek	Kariyer bilgisi ve yol gösterici ilişkiler	Gerçekçi kariyer kararları
Yerel kalkınma girişimleri	Bölgesel sorunlara ilişkin araştırma veya proje çalışmalarına katılmak	Yerel ekonomi, saha araştırması ve çözüm geliştirme	Kalkınma ajansları, kamu, danışmanlık

Burada önemli olan, öğrencinin yalnızca iletişim bilgileri toplaması değil, güvene dayalı ve karşılıklı katkı sağlayan mesleki ilişkiler geliştirmesidir.

7.5. Mesleki Eğitimler, Çevrim İçi Öğrenme ve Mikro Yeterlilikler

Öğrenciler üniversite derslerinin dışında, kariyer hedeflerine uygun kısa süreli eğitimlerle eksik oldukları becerileri geliştirebilir. Ancak her sertifikanın aynı değerde olmadığı unutulmamalıdır.

Gelişim alanı	Örnek eğitimler	Somut çıktı
Veri analizi	İleri Excel, istatistik, Power BI, R veya Python	Veri seti analizi ve görselleştirme
Finans	Finansal tablolar, bütçeleme, finansal okuryazarlık	Örnek finansal analiz raporu
Uluslararası kariyer	İş İngilizcesi, dış ticaret, uluslararası pazarlama	İngilizce iş yazışması veya dış ticaret dosyası
Proje yönetimi	Proje tasarımı, bütçeleme, izleme ve değerlendirme	Proje teklif dosyası
İletişim	Sunum, raporlama, müzakere ve iş yazışmaları	Sunum veya kısa politika raporu
Dijital ekonomi	Yapay zekâ araçları, dijital dönüşüm, temel programlama	Küçük bir dijital uygulama veya analiz
Araştırma	Araştırma yöntemleri, akademik yazım, veri toplama	Araştırma önerisi veya literatür özeti

Mikro yeterlilikler, belirli bir alandaki öğrenme kazanımlarını kısa ve odaklı bir programla belgelendirebilir. Öğrenci program seçerken eğitimin içeriğini, değerlendirme yöntemini,

belgeyi düzenleyen kuruluşu ve iş hedefiyle ilişkisini incelemelidir. Sertifikanın otomatik olarak akademik kredi veya mesleki yeterlilik sağladığı varsayılmamalıdır.

7.6. Girişimcilik, Yarışmalar ve Kişisel Projeler

Öğrenci, bir işte çalışmayı beklemeden de mesleki deneyim kazanabilir. Küçük ölçekli bir proje geliştirmek, bir sorunu analiz etmek veya bir iş fikrini test etmek, girişimcilik ve problem çözme becerilerini ortaya koymanın yollarıdır.

Fırsat	Örnek uygulama	Geliştirilen beceriler
İş fikri geliştirme	Öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik bir hizmet tasarlamak	Girişimcilik, pazar analizi
İş ve proje yarışmaları	Bir ekonomik veya toplumsal soruna çözüm önerisi hazırlamak	Yenilikçilik, sunum, takım çalışması
Serbest çalışma (freelance)	Veri analizi, raporlama veya içerik hazırlama gibi uygun hizmetler sunmak	Müşteri iletişimi, zaman yönetimi, iş teslimi
Kişisel araştırma projesi	Enflasyon, işsizlik, gelir dağılımı veya bölgesel kalkınmayı incelemek	Veri analizi, araştırma, raporlama
Dijital portföy	Analizleri, raporları, sunumları ve projeleri bir arada sergilemek	Mesleki görünürlük ve becerileri kanıtlama
Sosyal girişimcilik	Bir toplumsal ihtiyaca sürdürülebilir çözüm geliştirmek	Sosyal etki, kaynak yönetimi, proje tasarımı

Örneğin, iktisat öğrencisi Burdur'daki bir sektörün istihdam, ihracat veya maliyet yapısını inceleyerek kısa bir rapor hazırlayabilir. Raporunu veriler, grafikler ve çözüm önerileriyle desteklediğinde hem akademik araştırma deneyimi hem de iş dünyasına dönük bir portföy kazanmış olur.

7.7. Kamu Kariyeri ve Mesleki Sınavlara Hazırlık

Kamu sektöründe çalışmayı hedefleyen öğrenciler, mezuniyete yakın dönemi beklemeden ilgili meslekleri, sınavları ve başvuru koşullarını araştırmalıdır.

Fırsat / hazırlık alanı	Öğrencinin yapabilecekleri	Kariyer katkısı
Kamu personeli alımları	KPSS ve ilgili kurumların güncel alım koşullarını takip etmek	Kamu istihdamına hazırlık
Uzman yardımcılığı ve denetim kariyerleri	Kurumların sınav, yabancı dil ve mezuniyet şartlarını araştırmak	Uzmanlık ve denetim alanlarında kariyer
Merkez bankacılığı ve ekonomik araştırmalar	İktisat, ekonometri, istatistik ve yabancı dil bilgisini güçlendirmek	Para politikası ve ekonomik analiz
Yerel yönetimler	Bütçe, planlama, strateji ve yerel kalkınma alanlarını tanımak	Yerel yönetim ve kamu politikası
Lisansüstü eğitim	Yüksek lisans programlarını, kabul koşullarını ve bursları araştırmak	Akademik veya uzmanlık kariyeri

Kamu kurumlarına ilişkin şartlar mesleğe ve ilana göre değiştiğinden öğrenciler resmî ilanları esas almalıdır. Her iktisat mezununun aynı sınavlara veya aynı mesleklere uygun olduğu düşünülmemelidir.

7.8. Burslar, Öğrenci Destekleri ve Finansal Kaynaklar

Kariyer gelişimi, öğrencinin eğitim ve mesleki deneyim fırsatlarına erişebilmesiyle de ilgilidir. Burslar ve proje destekleri, bazı öğrencilerin eğitimlerine devam etmelerini veya araştırma deneyimi edinmelerini kolaylaştırabilir.

Destek türü	Öğrencinin yapabileceği	Dikkat edilmesi gerekenler
Kamu bursları ve öğrenim destekleri	Başvuru koşullarını ve takvimleri takip etmek	Gelir, başarı ve diğer uygunluk koşulları
Vakıf ve STK bursları	Güvenilir kuruluşların duyurularını incelemek	Belgenin ve kuruluşun güvenilirliği
Araştırma bursları	Uygun araştırma projelerine ve burs programlarına başvurmak	Alan, sınıf, başarı ve proje koşulları
Uluslararası program destekleri	Hareketlilik ve kısa süreli eğitim desteklerini araştırmak	Başvuru takvimi, gider kapsamı ve ek masraflar
Yarışma ve proje ödülleri	Uygun yarışmalara veya proje çağrılarına katılmak	Değerlendirme ölçütleri ve teslim koşulları

TÜBİTAK'ın lisans öğrencilerine yönelik programları arasında 2209-A ve 2209-B araştırma destekleri ile 2247-C STAR araştırmacı burs programı bulunmaktadır. 2205 Lisans Burs Programı ise kendi özel uygunluk koşullarına tabidir; her lisans öğrencisinin bu programdan yararlanabileceği varsayılmamalıdır. Güncel program bilgileri için TÜBİTAK lisans ve ön lisans programları sayfası izlenebilir.

7.9. İkinci Sınıftan Mezuniyete Üniversite Dışı Kariyer Yol Haritası

2. sınıf

Keşfet ve hazırlan

- İki veya üç meslek alanını araştır.
- Yabancı dil ve temel dijital becerilerini geliştir.
- Bir uluslararası programı, bursu veya araştırma desteğini incele.
- Bir sosyal proje ya da kişisel araştırma çalışması başlat.

3. sınıf

Deneyim kazan ve uzmanlaş

- Alanına uygun staj veya proje deneyimi edin.
- Uygunsa Erasmus+, TÜBİTAK veya başka bir destek programına başvur.
- Mesleki bir eğitim veya mikro yeterlilik programını tamamla.

- En az bir somut çalışma ürünü hazırla.

4. sınıf

Kariyerini somutlaştır

- CV ve dijital portföyünü oluştur.
- İş ilanlarını ve kurumların başvuru koşullarını incele.
- İş görüşmesi ve mesleki sınavlara hazırlan.
- İş, lisansüstü eğitim veya girişimcilik seçeneklerinden öncelikli olanı belirle.

Bölümün temel mesajı

Üniversite dışındaki fırsatlar, öğrencinin üniversitede edindiği bilgi ve becerileri gerçek hayatla buluşturur. Ancak fırsatların yalnızca listelenmesi yeterli değildir; öğrenci bunlardan hangisinin kendi hedefleriyle uyumlu olduğunu belirlemeli ve katıldığı faaliyetleri somut kazanımlara dönüştürmelidir.

Kariyer gelişiminin pratik ilkesi: Her yıl en az bir yeni beceri edin, bir uygulamalı deneyim kazan, bir mesleki ilişki geliştir ve gösterebileceğin somut bir çalışma üret.

8. BÖLÜM: SEKTÖRLERİ TANIMAK VE MESLEKİ AĞLAR GELİŞTİRMEK

Bu bölümü, ders notlarının önceki kısımlarında ele aldığımız kişisel özellikler, bilgi-beceri-yetenek-yetkinlik ayrımı, kariyer sermayesi, mikro yeterlilikler ve üniversite dışındaki fırsatlar ile ilişkilendirerek geliştirmek uygun olacaktır.

Buradaki temel amaç, öğrencilerin yalnızca farklı sektörleri tanımasını değil, bu sektörlerde çalışan kişilerle nasıl iletişim kuracaklarını, hangi becerileri geliştirmeleri gerektiğini ve üniversite yıllarında edindikleri kazanımları mesleki fırsatlara nasıl dönüştürebileceklerini öğrenmeleridir.

Aşağıdaki metin, ders notlarına doğrudan eklenebilecek biçimde düzenlenmiştir.

8.1. Sektörlerle İletişimin Kariyer Gelişimindeki Önemi

Üniversite öğrencilerinin kariyer gelişimi, yalnızca derslerde edinilen bilgi ve becerilerle sınırlı değildir. Öğrencilerin kamu kurumlarını, özel sektör işletmelerini, sivil toplum kuruluşlarını, uluslararası kuruluşları ve akademik çevreleri tanımaları; bu alanlarda çalışan kişilerle iletişim kurmaları ve mesleki faaliyetleri yakından gözlemlemeleri de kariyer planlamasının önemli bir parçasıdır.

Sektörlerle kurulan iletişim, öğrencilerin teorik bilgilerini uygulamayla ilişkilendirmelerini, farklı mesleklerin çalışma koşullarını tanımalarını ve kendi ilgi alanlarıyla yetkinliklerini daha gerçekçi biçimde değerlendirmelerini sağlar.

Örneğin, iktisat bölümünde öğrenilen maliyet analizi, enflasyon, gelir dağılımı, dış ticaret ve finansal piyasalar gibi konular farklı sektörlerde farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Bir kamu

uzmanı bu bilgileri ekonomik politika geliştirmek için kullanırken, özel sektörde çalışan bir analist işletmenin yatırım kararlarına katkı sağlayabilir. Bir sivil toplum kuruluşunda çalışan uzman ise aynı bilgileri yoksulluk, istihdam veya bölgesel kalkınma sorunlarını incelemek için değerlendirebilir.

Bu nedenle öğrencinin temel sorusu yalnızca "Hangi mesleği seçmeliyim?" olmamalıdır. Bunun yanında şu sorulara da yanıt aranmalıdır:

- İlgi alanlarım ve kişisel özelliklerim hangi sektörlerle daha fazla örtüşüyor?
- Hangi sektörlerde hangi bilgi ve becerilere ihtiyaç duyuluyor?
- Bu sektörlerde çalışan kişilerle nasıl iletişim kurabilirim?
- Üniversite yıllarında hangi deneyimleri kazanarak mesleki yeterliliğimi gösterebilirim?
- Kurduğum mesleki ilişkileri nasıl sürdürülebilir ve karşılıklı fayda sağlayan ilişkilere dönüştürebilirim?

8.2. Sektörlerle İletişim ve Kariyer Sermayesi

Kariyer sermayesi, bireyin mesleki yaşamında kullanabileceği bilgi, beceri, deneyim, ilişki ve kişisel gelişim birikimi olarak değerlendirilebilir. Sektörlerle kurulan iletişim, özellikle öğrencinin sosyal sermayesini ve deneyim sermayesini geliştirmesine yardımcı olur.

Kariyer sermayesi türü	İçeriği	Öğrencinin geliştirme yolları
Beşerî sermaye	Eğitim, bilgi, teknik beceri ve mesleki yetkinlikler	Dersler, yabancı dil, mikro yeterlilikler, dijital beceriler
Sosyal sermaye	Güvene dayalı ilişkiler, mesleki bağlantılar ve iş birliği imkânları	Sektör günleri, mentorluk, mezun ağları, mesleki etkinlikler
Deneyim sermayesi	Staj, araştırma, proje ve iş deneyimi	Kamu ve özel sektör stajları, araştırma projeleri, gönüllülük
Kişisel sermaye	Öz farkındalık, öz yönetim, sorumluluk ve uyum becerileri	Kişisel gelişim, hedef belirleme, takım çalışması ve geri bildirim
Üretim ve portföy sermayesi	Bireyin yapabildiğini gösteren somut çalışmalar	Veri analizi, araştırma raporu, proje dosyası, sunum ve iş örnekleri

Bu sermaye türleri birbirini tamamlar. Örneğin, Excel eğitimi alarak teknik beceri geliştiren bir öğrenci, bu beceriyi bir stajda kullanırsa deneyim kazanır; çalışmasını bir sektör uzmanına sunarsa mesleki iletişimini geliştirir. Böylece tek bir faaliyet birden fazla kariyer kazanımına katkıda bulunabilir.

Önemli ilke: Mesleki ağ oluşturmak, yalnızca tanıdık edinmek değildir. Bilgi paylaşmak, güven oluşturmak, verilen sözleri yerine getirmek ve karşılıklı katkı sunmak, kalıcı mesleki ilişkilerin temelini oluşturur.

8.3. BÖLÜM: SEKTÖR GÜNLERİ — SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE ULUSLARARASI KURULUŞLAR

8.3.1. Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Neden Önemlidir?

Sivil toplum kuruluşları; toplumsal sorunların çözülmesi, dayanışmanın geliştirilmesi, çevrenin korunması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin desteklenmesi, yoksullukla mücadele ve bölgesel kalkınma gibi alanlarda faaliyet gösterir. Bu kuruluşlar, öğrencilerin toplumsal ihtiyaçları tanımalarına ve mesleki bilgilerini sosyal fayda üretmek amacıyla kullanmalarına imkân sağlayabilir.

İktisat öğrencileri açısından STK'lar özellikle yoksulluk, gelir dağılımı, işsizlik, sosyal politika, çevre ekonomisi, insani yardım ve sürdürülebilir kalkınma konularını uygulamalı olarak tanımak için önemli fırsatlar sunar.

8.3.1.1. Ulusal ve uluslararası STK'lar

Kuruluş veya kuruluş türü	Faaliyet alanı	Öğrenci için olası kazanımlar
Türk Kızılay	İnsani yardım, afet ve acil durum faaliyetleri	Lojistik, kaynak yönetimi, saha organizasyonu
Yeşilay	Bağımlılıkla mücadele ve koruyucu faaliyetler	Sosyal farkındalık, gönüllülük ve proje çalışmaları
TEMA Vakfı	Çevre, toprak ve doğal varlıkların korunması	Çevresel sürdürülebilirlik ve toplumsal katılım
Yeryüzü Doktorları	Sağlık alanında insani yardım	Proje koordinasyonu ve kaynakların etkin kullanımı
Kalkınma ve sosyal politika dernekleri	Yerel kalkınma, istihdam, yoksulluk ve toplumsal eşitlik	Saha araştırması, veri toplama ve proje değerlendirme
Uluslararası insani yardım kuruluşları	Afet, göç, yoksulluk ve insani yardım	Uluslararası proje süreçleri ve kültürlerarası iletişim

Bu kuruluşların hepsinde her zaman öğrenci pozisyonu veya staj imkânı bulunmayabilir. Öğrenciler gönüllülük, proje katılımı, etkinlik desteği ve açık başvurular gibi uygun kanalları araştırmalıdır.

8.3.1.2. Uluslararası kuruluşları tanımak

Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi kuruluşlar, küresel ekonomi ve kamu politikalarının farklı yönlerini incelemek isteyen iktisat öğrencileri için önemli bilgi kaynaklarıdır.

Kuruluş	Temel faaliyet alanı	İktisat öğrencisinin inceleyebileceği konular
Birleşmiş Milletler (BM)	Uluslararası iş birliği, kalkınma ve sürdürülebilirlik	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, yoksulluk, eşitsizlik
Dünya Bankası	Kalkınma finansmanı ve ekonomik-sosyal kalkınma araştırmaları	Kalkınma politikaları, eğitim, yoksulluk, kurumsal kapasite

Uluslararası Para Fonu (IMF)	Uluslararası parasal iş birliği ve makroekonomik istikrar	Para politikası, maliye politikası, ödemeler dengesi
OECD	Ekonomi, eğitim, istihdam ve kamu politikaları üzerine analizler	Verimlilik, işgücü piyasası, vergi politikası, gelir dağılımı
Avrupa Birliği	Ekonomik ve siyasi iş birliği, ortak politikalar ve programlar	Bölgesel kalkınma, ekonomik bütünleşme, proje finansmanı

Bu kuruluşların raporları, veri tabanları ve politika değerlendirmeleri öğrenciler için ücretsiz veya erişilebilir öğrenme kaynakları sunabilir. Kuruluşlarda çalışma ise ilgili pozisyonun eğitim, deneyim, dil ve diğer başvuru koşullarına bağlıdır; bunlar doğrudan ve kolayca erişilebilen kariyer seçenekleri olarak sunulmamalıdır.

8.3.1.3. STK Çalışmalarının Öğrenciye Kazandırdıkları

STK deneyimi, öğrencinin yalnızca toplumsal duyarlılığını değil, iş yaşamında kullanacağı becerileri de geliştirebilir.

- Saha deneyimi: Toplumsal sorunları yerinde gözlemleme ve ihtiyaçları belirleme.
- Proje hazırlama: Amaç, hedef kitle, faaliyet, bütçe ve başarı göstergeleri oluşturma.
- Veri ve raporlama: Anket, gözlem ve istatistiklerden yararlanarak sonuçları değerlendirme.
- Takım çalışması: Farklı uzmanlık alanlarından kişilerle ortak hedef doğrultusunda çalışma.
- Sosyal sermaye: Gönüllüler, proje yöneticileri ve meslek mensuplarıyla güvene dayalı ilişkiler geliştirme.
- Etik ve sorumluluk: Kaynakları şeffaf kullanma, hesap verebilirlik ve toplumsal faydayı gözetme.

AB, kalkınma ajansları veya TÜBİTAK destekli projelerde görev almak mümkün olabilir; ancak her STK projesi bu fonlardan yararlanmaz ve öğrencinin bütçe ya da raporlama sorumluluğu projedeki görevine göre değişir.

8.3.1.4. Öğrenci uygulaması: Bir toplumsal sorunu iktisadi açıdan incelemek

Öğrenciler küçük bir çalışma kapsamında Burdur'da genç işsizliği, öğrencilerin barınma giderleri, yerel işletmelerde istihdam, atıkların geri dönüşümü veya kadınların işgücüne katılımı gibi bir konu seçebilir. Ardından:

1. Sorunu ve araştırma sorusunu tanımlar.
2. Mevcut istatistikleri ve ilgili raporları inceler.
3. Uygunsa bir STK veya yerel kurumla görüşür.
4. Bulgularını tablo ve grafiklerle sunar.
5. Uygulanabilir bir çözüm önerisi geliştirir.

Bu çalışma, öğrencinin sosyal duyarlılığını iktisadi analiz ve somut çıktı üretme becerisiyle birleştirir.

8.4. BÖLÜM: SEKTÖR GÜNLERİ — KAMU SEKTÖRÜ

8.4.1. Kamu Sektöründe Kariyer Alanları

Kamu sektörü, ekonomik politikaların hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerinde görev almak isteyen iktisat mezunları için çeşitli kariyer yolları sunar. Bu alanlarda çalışmak isteyen öğrencilerin kamu kurumlarının görevlerini, işe alım süreçlerini ve mesleki yeterlilik beklentilerini önceden tanımaları gerekir.

Kurum veya alan	İktisat mezunlarına uygun olabilecek işler	Öğrencinin geliştirmesi gereken alanlar
Hazine ve Maliye Bakanlığı	Ekonomi, maliye, bütçe ve kamu mali yönetimiyle ilgili uzmanlık veya denetim görevleri	İktisat, maliye, hukuk, mevzuat bilgisi
Ticaret Bakanlığı	Dış ticaret, piyasa gözetimi, ticaret politikası ve ilgili uzmanlık alanları	Uluslararası iktisat, dış ticaret, yabancı dil
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)	Ekonomik araştırma, istatistik, para politikası ve ilgili uzmanlık görevleri	Makro iktisat, ekonometri, istatistik, İngilizce
Sayıştay	İlgili alım koşullarını karşılayan denetim ve uzmanlık görevleri	Kamu maliyesi, muhasebe, hukuk ve analitik düşünme
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)	Bankacılık düzenlemesi, gözetim ve uzmanlık görevleri	Finans, bankacılık, mali analiz
Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)	Sermaye piyasaları, piyasa gözetimi ve uzmanlık görevleri	Finansal piyasalar, hukuk, finansal analiz
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)	İstatistik, veri üretimi, araştırma ve analiz görevleri	İstatistik, ekonometri, veri analizi
Kalkınma ve yerel yönetim birimleri	Bölgesel kalkınma, stratejik planlama, bütçe ve proje çalışmaları	Bölgesel iktisat, proje yönetimi, raporlama

Buradaki görevler örnek niteliğindedir. Her kurumun her alımında iktisat mezunları kabul edilmeyebilir. İlgili kadronun öğrenim şartları, sınavları, yabancı dil gereklilikleri ve diğer ölçütleri güncel ilanlardan kontrol edilmelidir.

8.4.2. Kamu Kariyerine Hazırlık

Kamu kariyeri hedefleyen bir öğrenci, hazırlık sürecini yalnızca mezuniyet sonrasına bırakmamalıdır.

Alan bilgisi: Mikro iktisat, makro iktisat, ekonometri, maliye, hukuk ve ilgili kurumun faaliyet alanı üzerinde düzenli çalışılmalıdır.

Sınav ve başvuru bilgisi: KPSS A Grubu puan türleri ve ilgili kurumların kendilerine özgü sınav veya değerlendirme süreçleri takip edilmelidir. Yabancı dil puanı, mülakat veya ek koşullar bütün kadrolar için aynı değildir.

Dijital ve analitik beceriler: Excel, istatistik programları, veri yorumlama ve raporlama becerileri geliştirilmelidir.

Kurumları tanıma: Kurumların faaliyet raporları, stratejik planları, istatistikleri ve politika belgeleri incelenmelidir.

Staj ve mesleki gözlem: Ulusal Staj Programı ve kurumların diğer staj duyuruları takip edilmelidir. Programın adı, başvuru koşulları ve yerleştirme süreçleri ilgili dönemin resmî duyurularından doğrulanmalıdır.

8.4.3. Kamu Sektörü İçin Öğrenci Eylem Planı

Sınıf	Önerilen faaliyet	Somut çıktı
2. sınıf	Kamu kurumlarının görevlerini ve kariyer yollarını araştırmak	Üç kurumdan oluşan kariyer araştırma dosyası
3. sınıf	Alan derslerine, mevzuata, sınav koşullarına ve veri analizine yoğunlaşmak	Bir kurum hakkında kısa politika veya faaliyet raporu
4. sınıf	Güncel ilanlara göre sınav ve başvuru hazırlığı yapmak	Başvuru takvimi, CV ve sınav çalışma planı

Kamu kariyerinin öğrenciler açısından temel avantajı, belirli alanlarda kamu hizmeti üretme ve ekonomik politikaların uygulanmasına katkıda bulunma imkânıdır. Bununla birlikte, sınavlara hazırlık süresi, rekabet ve kadro koşulları da gerçekçi biçimde değerlendirilmelidir.

8.5. BÖLÜM: SEKTÖR GÜNLERİ — ÖZEL SEKTÖR

8.5.1. Özel Sektörün İktisat Mezunlarından Beklentileri

Özel sektör, iktisat mezunlarına finans, bankacılık, denetim, danışmanlık, dış ticaret, pazarlama, iş geliştirme, veri analizi ve yönetim gibi çok sayıda çalışma alanı sunar. Bununla birlikte, üniversitede öğrenilen teorik bilgilerin iş ortamında uygulanabilmesi ve işletmenin sorunlarına çözüm üretilebilmesi önem taşır.

İşverenler yalnızca adayın ne bildiğini değil, bildiklerini nasıl kullandığını, yeni durumlara nasıl uyum sağladığını ve ekip içinde nasıl çalıştığını da değerlendirir.

8.5.1.1. Teknik ve ince beceriler

Yetkinlik alanı	Örnek beceriler	İş hayatındaki kullanım
Veri ve dijital beceriler	İleri Excel, SQL, Python, Power BI veya uygun istatistik programları	Veri analizi, raporlama ve karar desteği
Finansal okuryazarlık	Finansal tablolar, bütçeleme, maliyet ve kârlılık analizi	İşletmenin mali durumunu değerlendirme
İktisadi analiz	Talep, arz, piyasa yapısı, enflasyon ve ekonomik göstergeler	Piyasa ve ekonomik koşulları yorumlama

İletişim	Rapor yazma, sunum, etkili dinleme	Bulguları yöneticilere ve ekip arkadaşlarına aktarma
Problem çözme	Sorunu tanımlama, veri toplama, seçenekleri karşılaştırma	İşletme sorunlarına uygulanabilir çözümler geliştirme
Takım çalışması	İş birliği, görev paylaşımı ve geri bildirim	Ortak hedeflere ulaşma
Uyum ve öğrenme	Yeni yazılımları ve iş süreçlerini öğrenme	Değişen iş koşullarına uyum sağlama
İş etiği ve sorumluluk	Doğru raporlama, gizlilik ve verilen sözleri yerine getirme	Güvenilir ve sürdürülebilir mesleki performans

Öğrencinin bütün teknik becerileri aynı anda ileri düzeyde öğrenmesi beklenmemelidir. Öncelikle temel dijital ve analitik beceriler kazanılmalı; daha sonra hedeflenen mesleğin ihtiyaçlarına göre uzmanlaşılmalıdır. Örneğin, veri analisti olmak isteyen bir öğrencinin SQL ve veri görselleştirmeye yönelmesi, dış ticaret alanını hedefleyen bir öğrencinin ise yabancı dil ve dış ticaret uygulamalarına ağırlık vermesi daha anlamlı olabilir.

8.5.2. İktisat Mezunlarının Özel Sektördeki Kariyer Alanları

Kariyer alanı	Olası görevler	Hazırlık için öneriler
Finans ve bankacılık	Kredi analizi, finansal analiz, risk değerlendirme, hazine işlemleri	Finansal tablolar, Excel, finansal piyasalar
Denetim ve danışmanlık	Bağımsız denetim, vergi süreçleri, risk ve yönetim danışmanlığı	Muhasebe, mevzuat, raporlama ve analitik düşünme
Reel sektör ve işletmeler	Bütçe, maliyet kontrolü, satış analizi, iş geliştirme	İşletme ekonomisi, maliyet analizi ve veri becerileri
Dış ticaret	İhracat-ithalat işlemleri, pazar araştırması, dış ticaret operasyonları	Yabancı dil, uluslararası iktisat, ticaret mevzuatı
Veri analizi	Ekonomik ve ticari verilerin analizi, raporlama	İstatistik, Excel, SQL, Power BI veya Python
İnsan kaynakları	İşgücü planlaması, ücret analizi, performans ve çalışan verileri	Çalışma ekonomisi, iletişim, veri analizi
Pazarlama ve pazar araştırması	Talep analizi, fiyatlama, müşteri ve rakip araştırması	Mikro iktisat, istatistik, araştırma yöntemleri
Tedarik zinciri ve operasyon	Stok, maliyet, talep ve tedarik süreçlerinin analizi	Veri analizi, süreç yönetimi, problem çözme

8.5.3. İşverenle İletişim Kurma ve Kendini Tanıtma

Öğrencinin işverenlerle iletişim kurarken yalnızca “İş arıyorum” demesi yerine, ne öğrenmek istediğini ve hangi katkıyı sağlayabileceğini açıklaması daha etkili olacaktır.

Örneğin:

- “İktisat bölümünde okuyorum ve veri analizi alanına ilgi duyuyorum. Bu alanda başlangıç düzeyinde hangi becerilerin öncelikli olduğunu öğrenmek istiyorum.”
- “Dış ticaret alanında kariyer düşünmekteyim. Yabancı dil dışında hangi uygulamalı becerilere ağırlık vermemi önerirsiniz?”
- “Finansal analiz konusunda kendimi geliştiriyorum. Öğrencilik döneminde hazırlayabileceğim örnek bir çalışma, bu alandaki yetkinliğimi göstermeme yardımcı olur mu?”

Bu tür sorular, öğrencinin araştırma yaptığını, öğrenmeye açık olduğunu ve görüşmenin amacını bildiğini gösterir.

Önemli nokta: Mesleki bir etkinlikte iletişim kurulan kişinin doğrudan staj veya iş sağlayacağı varsayılmamalıdır. Görüşmenin temel amacı bilgi edinmek, sektörün beklentilerini anlamak ve profesyonel bir ilişki başlatmaktır.

8.6. BÖLÜM: SEKTÖR GÜNLERİ — AKADEMİK KARİYER

8.6.1. Akademik Kariyerin Niteliği

Akademik kariyer, bilimsel sorular üretmeyi, mevcut bilgiyi eleştirel biçimde değerlendirmeyi, araştırma yapmayı ve elde edilen sonuçları bilimsel yöntemlerle paylaşmayı gerektiren uzun soluklu bir mesleki gelişim yoludur.

İktisat alanında akademik çalışma; ekonomik büyüme, gelir dağılımı, işsizlik, finansal piyasalar, uluslararası ticaret, davranışsal iktisat, kamu politikaları ve bölgesel kalkınma gibi pek çok konuyu kapsayabilir.

Akademik kariyer düşünen öğrencilerin yalnızca akademisyenlerin ders anlattığına odaklanmamaları gerekir. Akademik yaşamın önemli bir bölümü literatür tarama, veri toplama, model kurma, analiz yapma, makale yazma, araştırma sonuçlarını sunma ve bilimsel eleştirilere yanıt verme faaliyetlerinden oluşur.

8.6.2. Akademik Kariyer İçin Gerekli Hazırlık

Gelişim alanı	Öğrencinin yapabilecekleri	Kazanım
İktisadi teori	Mikro ve makro iktisat konularını derinlemesine öğrenmek	Kuramsal düşünme
Matematik ve istatistik	Matematiksel yöntemler, olasılık ve istatistik çalışmak	Analitik altyapı
Ekonometri ve veri analizi	Uygun yazılımlarla veri analizleri yapmak	Ampirik araştırma becerisi
Yabancı dil	Akademik İngilizce ve literatür okuma becerisini geliştirmek	Uluslararası literatüre erişim

Araştırma yöntemleri	Araştırma sorusu oluşturmak, kaynak taramak ve yöntem seçmek	Bilimsel araştırma yetkinliği
Bilimsel etik	Atıf, kaynak gösterme, veri dürüstlüğü ve araştırma etiğini öğrenmek	Güvenilir bilimsel çalışma
Akademik iletişim	Öğrenci kongrelerine, seminerlere ve araştırma sunumlarına katılmak	Bilimsel tartışma ve sunum

ALES, YDS veya YÖKDİL gibi sınavlar ve lisansüstü programların kabul koşulları, başvurulan programa ve kurumun düzenlemelerine göre değerlendirilmelidir. Bu koşulların tamamı bütün akademik başvurularda aynı şekilde uygulanmaz.

8.6.3. Akademik Kariyerin Basamakları

Akademik kariyer, tek bir sınavın geçilmesiyle tamamlanan bir süreç değildir. Türkiye'de yaygın akademik ilerleme yolu genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

Lisans eğitimi: Teorik temel, araştırma merakı ve bilimsel yöntem

Yüksek lisans ve doktora: Uzmanlaşma, tez çalışması ve özgün araştırma

Araştırma görevliliği veya diğer uygun akademik görevler: İlgili kadronun şartlarına göre araştırma ve akademik deneyim

Dr. Öğretim Üyesi → Doçent → Profesör: İlgili mevzuat ve akademik ölçütler çerçevesinde ilerleme

Bu şema zorunlu ve tek bir sıra olarak yorumlanmamalıdır. Araştırma görevliliği, doktora ve öğretim üyeliği süreçleri birbirinden farklı şartlara tabidir; akademik unvanlara atanma ve yükselme, yürürlükteki mevzuat ve ilgili kurumun koşullarına göre gerçekleşir.

8.6.4. İktisat Öğrencisi Akademik Kariyere Nasıl Hazırlanabilir?

- İlgi duyduğu bir iktisat alanını belirlemeli ve o alanda temel literatürü okumaya başlamalıdır.
- Bir akademisyenin danışmanlığında araştırma önerisi veya öğrenci projesi hazırlamayı değerlendirmelidir.
- TÜBİTAK 2209-A gibi uygun araştırma desteklerinin çağrılarını incelemelidir.
- Veri analizi ve akademik yazım becerilerini geliştirmelidir.
- Araştırma sonuçlarını öğrenci kongresi veya bilimsel etkinliklerde sunma fırsatlarını araştırmalıdır.
- Lisansüstü eğitim programlarını, burs olanaklarını ve kabul koşullarını karşılaştırmalıdır.

Akademik kariyerin en önemli göstergelerinden biri, öğrencinin bir konuyu yalnızca öğrenmekle kalmayıp o konu hakkında yeni bir soru sorabilmesi, kanıt araması ve bilimsel bir açıklama geliştirmeye çalışmasıdır.

8.7. BÖLÜM: SEKTÖR GÜNLERİ — GİRİŞİMCİLİK VE DEĞER YARATMA

8.7.1. Girişimcilik Nedir?

Girişimcilik, bir ihtiyacı veya fırsatı belirleyerek bu ihtiyaca yönelik ekonomik ya da toplumsal değer üreten bir çözüm geliştirme sürecidir. Girişimci yalnızca yeni bir işletme kuran kişi değildir; mevcut bir işletmede yenilik geliştiren, bir hizmeti iyileştiren veya toplumsal bir soruna sürdürülebilir çözüm üreten kişi de girişimci bir yaklaşım sergileyebilir.

İktisat öğrencileri; piyasaları, tüketici davranışlarını, maliyetleri, fiyatları ve kaynak dağılımını öğrenmeleri sayesinde girişimcilik sürecinde kullanabilecekleri önemli bir teorik altyapıya sahiptir. Bu altyapının uygulamalı becerilerle desteklenmesi gerekir.

8.7.2. Girişimcilik Süreci

Problemi veya fırsatı belirleme: Hangi ihtiyacın karşılanmadığını araştır.

Piyasayı ve müşteriyi tanıma: Talebi, rakipleri ve hedef kitleyi incele.

İş modelini oluşturma: Değer önerisini, maliyetleri ve gelir kaynaklarını belirle.

Çözümü test etme: Küçük ölçekli bir deneme yap ve geri bildirim al.

Sonuçları değerlendirme: Müşteri memnuniyetini, maliyetleri ve sürdürülebilirliği ölç.

8.7.3. İktisat Öğrencisinin Girişimcilik Avantajları

İktisadi bilgi	Girişimcilikte kullanım alanı	Örnek
Talep ve fiyat esnekliği	Fiyat değişimlerinin satışlara etkisini tahmin etmek	Bir ürünün fiyatı artırıldığında talebin ne ölçüde azalabileceğini incelemek
Maliyet ve üretim teorisi	Üretim maliyetlerini ve başa baş noktasını hesaplamak	Bir hizmetin kaç müşteriye ulaştığında maliyetini karşılayacağını belirlemek
Piyasa yapıları	Rakipleri ve rekabet koşullarını değerlendirmek	Küçük bir pazarda farklılaşma stratejisi geliştirmek
Finansal analiz	Nakit akışı ve finansman ihtiyacını değerlendirmek	İşletmenin başlangıç sermayesini ve aylık giderlerini hesaplamak
Davranışsal iktisat	Tüketici kararlarını ve tercihlerini anlamak	Müşterilerin bir hizmeti tercih etme nedenlerini araştırmak
Uluslararası iktisat	Dış pazarları ve ticaret fırsatlarını incelemek	Yerel bir ürün için ihracat pazarı araştırması yapmak
Çevre ve kalkınma ekonomisi	Kaynak verimliliği ve toplumsal faydayı değerlendirmek	Geri dönüşüm veya enerji tasarrufu odaklı bir iş modeli geliştirmek

8.7.4. İktisat Öğrencileri İçin Girişimcilik Fikirleri

- FinTech: Bireysel bütçeleme, finansal okuryazarlık ve finansal verilerin analizine yönelik çözümler.

- E-ticaret: Yerel üreticilerin ürünlerini daha geniş pazarlara ulaştırmaya yönelik dijital satış modelleri.
- Veri analitiği: Küçük işletmelere satış, maliyet ve müşteri verilerinin analizinde yardımcı olacak hizmetler.
- Bölgesel kalkınma: Yerel işletmelerin iş birliğini, tanıtımını veya pazara erişimini geliştiren projeler.
- Dairesel ekonomi: Yeniden kullanım, geri dönüşüm ve atıkların ekonomik değere dönüştürülmesine yönelik girişimler.
- Eğitim ve danışmanlık: Öğrenciler veya küçük işletmeler için finansal okuryazarlık, veri analizi ya da ekonomik raporlama hizmetleri.

Bir fikrin ilgi çekici olması tek başına yeterli değildir. Müşteri ihtiyacı, ödeme isteği, maliyetler, rekabet, hukuki koşullar ve finansman ihtiyacı değerlendirilmelidir. Öğrenciler başlangıçta büyük yatırımlar yapmak yerine, düşük maliyetli bir deneme veya prototiple fikirlerini test edebilir.

8.7.5. Girişimcilik Destekleri ve Kaynaklara Erişim

Öğrenciler iş fikri geliştirirken üniversitelerin girişimcilik merkezlerini, kuluçka merkezlerini, teknoparkları, yarışmaları ve ilgili kamu desteklerini araştırabilir. KOSGEB ve diğer kurumların programları, başvuru koşulları ve destek kapsamları dönemsel olarak değişebileceğinden güncel resmî duyurular incelenmelidir.

Girişimcilik sürecinde öğrencinin yalnızca finansman araması değil, aynı zamanda iş fikrini açıklayabilmesi, hedef kitlesini tanımlayabilmesi, basit bir maliyet-gelir hesabı hazırlayabilmesi ve çözümünü kanıtlarla destekleyebilmesi gerekir.

8.8. BÖLÜM: SEKTÖRLER ARASI İLETİŞİMİ KARİYER FIRSATINA DÖNÜŞTÜRMEK

Önceki bölümlerde ele alınan STK'lar, kamu kurumları, özel sektör işletmeleri, akademik çevreler ve girişimcilik ekosistemi birbirinden tamamen bağımsız alanlar değildir. Bu alanlar arasında bilgi, insan kaynağı, proje, finansman ve deneyim alışverişi gerçekleşebilir.

Örneğin bir öğrenci, üniversitede hazırladığı bir araştırma projesini bir STK'nın faaliyet alanıyla ilişkilendirebilir; elde ettiği bulguları yerel bir kamu kurumuyla paylaşabilir; veri analizinde kullandığı becerileri özel sektördeki stajında geliştirebilir. Böylece tek bir çalışma, farklı sektörleri tanımasına ve kariyer seçeneklerini karşılaştırmasına yardımcı olabilir.

8.8.1. Sektörlere Göre İletişim ve Hazırlık Stratejisi

Sektör	Kiminle iletişim kurulabilir?	Sorulabilecek temel soru	Hazırlanabilecek somut çıktı
STK ve uluslararası kuruluşlar	Proje uzmanı, gönüllü koordinatörü, araştırmacı	Bu alanda çalışmak için hangi beceriler gereklidir?	Sosyal proje veya saha araştırması

Kamu sektörü	Uzman, denetçi, kurum çalışanı	Kurumun işe alım süreci ve mesleki beklentileri nelerdir?	Kurum araştırması veya politika raporu
Özel sektör	İnsan kaynakları uzmanı, analist, yönetici	Yeni mezunlardan hangi teknik ve ince beceriler beklenmektedir?	Veri analizi, finansal rapor veya iş örneği
Akademik çevreler	Öğretim üyesi, araştırmacı, lisansüstü öğrenci	Araştırma alanına yönelmek için nasıl hazırlanmalıyım?	Araştırma önerisi veya literatür özeti
Girişimcilik	Girişimci, işletme sahibi, kuluçka merkezi uzmanı	Bu iş fikrinin gerçek bir müşteri ihtiyacını karşılayıp karşılamadığını nasıl test edebilirim?	İş modeli ve maliyet-gelir tahmini

8.8.2. Mesleki İletişimde Beş Temel İlke

1. Hazırlıklı olmak: Görüşülecek kurumun veya kişinin faaliyet alanını önceden araştırmak.
2. Amacı açıklamak: Görüşmenin bilgi edinme, mesleği tanıma veya belirli bir proje hakkında öğrenme amacı taşıdığını net biçimde ifade etmek.
3. Doğru sorular sormak: Genel sorular yerine, mesleğin gerektirdiği beceriler ve çalışma koşulları hakkında somut sorular yöneltmek.
4. Takip etmek: Görüşme sonrasında teşekkür etmek, edinilen bilgileri değerlendirmek ve varsa önerilen kaynakları incelemek.
5. Güvenilir davranmak: Verilen sözleri yerine getirmek, kişisel ve kurumsal bilgilerin gizliliğine saygı göstermek ve iletişimi yalnızca kişisel çıkar amacıyla kurmamak.

8.8.3. Öğrencinin Sektör Görüşmesi İçin Örnek Mesajı

Merhaba,

Ben iktisat bölümü ikinci sınıf öğrencisiyim. Mezuniyet sonrasında kariyerimi [ilgili sektör veya meslek alanı] alanında geliştirmeyi düşünüyorum. Bu alanda çalışan profesyonellerin deneyimlerinden yararlanmak ve hangi bilgi, beceri ve deneyimlere öncelik vermem gerektiğini daha iyi anlamak istiyorum.

Uygun olduğunuz bir zamanda, mesleki deneyiminiz ve öğrencilere önerileriniz hakkında kısa bir görüşme yapma imkânımız olursa çok memnun olurum.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Bu mesajın amacı doğrudan iş veya staj talep etmekten önce mesleği tanımak ve doğru bir öğrenme ilişkisi kurmaktır. İletişim kurulacak kişinin zamanına saygı göstermek ve yanıt gelmediğinde ısrarcı olmamak da profesyonel davranışın bir parçasıdır.

8.8.4. Sektör Günlerinden Öğrenme: Etkinlik Öncesi, Sırası ve Sonrası

Aşama	Yapılacaklar	Beklenen kazanım

Etkinlik öncesi	Katılacak kurumları araştırmak, üç soru hazırlamak, kısa özgeçmiş oluşturmak	Amaçlı iletişim ve hazırlık
Etkinlik sırasında	Konuşmaları dikkatle dinlemek, not almak, uygun olduğunda soru sormak	Sektör bilgisi ve profesyonel iletişim
Etkinlik sonrasında	Öğrenilenleri özetlemek, ilgili kişilere teşekkür etmek, gelişim hedefi belirlemek	Bilgiyi eyleme dönüştürmek
Takip aşaması	Bir beceri geliştirmek, ilgili projeyi araştırmak veya yeni bir görüşme planlamak	Süreklilik ve somut kariyer ilerlemesi

Sektör günlerinin başarısı, öğrencinin kaç kartvizit topladığıyla değil, etkinlikten ne öğrendiği ve bu bilgiyi hangi somut adıma dönüştürdüğüyle değerlendirilmelidir.

8.8.5. Uygulama: Benim Sektör Araştırmam

Öğrencilerden ilgi duydukları bir sektörü seçmeleri ve aşağıdaki başlıklar doğrultusunda kısa bir araştırma yapmaları istenebilir:

- Sektörün temel faaliyet alanı ve toplumsal veya ekonomik işlevi.
- Bu sektörde iktisat mezunlarının üstlenebileceği görevler.
- İşe alım veya kabul süreçlerinde aranan nitelikler.
- Gerekli teknik beceriler, ince beceriler ve etik ilkeler.
- Sektörde çalışan bir kişiyle yapılacak görüşmede sorulacak üç soru.
- Öğrencinin önümüzdeki altı ay içinde gerçekleştirebileceği bir faaliyet.
- Araştırmanın sonunda hazırlanacak somut çıktı: kısa rapor, sunum, veri analizi veya proje önerisi.

Bu uygulama, öğrencinin kariyer tercihini yalnızca duyumlara veya mesleklerin dışarıdan görünen özelliklerine göre değil, bilgiye ve gerçekçi değerlendirmeye dayanarak yapmasını destekler.

8.9. Bölümün genel değerlendirmesi: Kariyer, fırsatları bilinçli biçimde değerlendirme sürecidir

Üniversite öğrencisinin kariyer gelişimi, ders başarısı kadar öğrenme fırsatlarını nasıl değerlendirdiğiyle de ilişkilidir. Sektörlerle kurulan iletişim, öğrencinin meslekleri tanımasına, kendisini değerlendirmesine, eksiklerini görmesine ve geleceğe yönelik daha gerçekçi kararlar almasına yardımcı olur.

Bununla birlikte, her etkinliğe katılmak veya çok sayıda sertifika toplamak tek başına başarılı bir kariyer oluşturmaz. Önemli olan, öğrencinin kendi ilgi alanlarına ve hedeflerine uygun fırsatları seçmesi; bunları bilgi, beceri, deneyim ve somut çalışma ürünlerine dönüştürmesidir.

Öğrenciye temel mesaj:

Her sektörle iletişim kurmak zorunda değilsin. Ancak ilgini çeken sektörleri tanımalı, o alanlarda çalışan kişilerden öğrenmeli, gerekli becerileri geliştirmeli ve yapabildiklerini somut çalışmalarla gösterebilmelisin.

Böylece kariyer planlaması, yalnızca gelecekte yapılacak mesleği seçmekten çıkar; öğrencilik yıllarında başlayan, deneyimle gelişen ve yaşam boyunca devam eden bilinçli bir öğrenme sürecine dönüşür.